

Evaluatie Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019

Rapport
Provincie Noord-Brabant

BMC
23 januari 2019
drs. M.J.C. van Hulsteijn
D.F.J. Bode MSc
Projectnummer: PO003478

Inhoud

Samenvatting	5
Hoofdstuk 1 Inleiding en vraagstelling	10
1.1 Achtergrond: Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019	10
1.2 Vraagstelling van het onderzoek	11
Hoofdstuk 2 Aangepast sporten	15
2.1 Achtergrond sportlijn Aangepast sporten	15
2.2 Behaalde en te verwachten resultaten	16
2.3 Bijdrage van instrumenten	18
2.4 Sociaal-maatschappelijk en economisch effect	18
Hoofdstuk 3 Evenementen	21
3.1 Achtergrond sportlijn Evenementen	21
3.2 Behaalde en te verwachten resultaten	22
3.3 Bijdrage van instrumenten	23
3.4 Sociaal-maatschappelijk en economisch effect	24
Hoofdstuk 4 Talentontwikkeling	27
4.1 Achtergrond sportlijn Talentontwikkeling	27
4.2 Behaalde en te verwachten resultaten	28
4.3 Bijdrage van instrumenten	29
4.4 Sociaal-maatschappelijk en economisch effect	29
Hoofdstuk 5 Innovatie en Technologie	32
5.1 Achtergrond sportlijn Innovatie en Technologie	32
5.2 Behaalde en te verwachten resultaten	32
5.3 Bijdrage van instrumenten	33
5.4 Sociaal-maatschappelijk en economisch effect	34
Hoofdstuk 6 Urban sports	36
Hoofdstuk 7 Governance	39
7.1 Positie BrabantSport en de ingezette beweging	39
7.2 Regie en uitvoering	40
Hoofdstuk 8 De focus en het effect	43
8.1 Effect van de sportagenda op economie en sociaal-maatschappelijke agenda	43
8.2 Succes van de focus en samenhang van de programmalijnen	44
8.3 Potentiële gevolgen van het terugtreden van de provincie	46

Hoofdstuk 9 Conclusies en aanbevelingen	50
9.1 Conclusies: concrete effecten en de ingezette beweging	50
9.2 Aanbevelingen	55
Bijlage 1 Literatuurlijst	57
Bijlage 2 Overzicht respondenten	58
Bijlage 3: Doelstellingen en resultaten projecten Innovatie en Technologie	60

Samenvatting

Algemeen

Brabant is zowel economisch als sociaal-maatschappelijk sterker geworden door de uitvoering van de Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019. Economisch vooral door extra bestedingen in de Brabantse vrijetijdseconomie vanuit grote sportevenementen, door de aanwezigheid van een topsport- en talentencentrum (CTO/RTO) die zorgt voor bestedingen en werkgelegenheid in de regio, en door het ontstaan van nieuwe startups en (technologisch) innovatieve producten in het sport- en beweegdomein. Sociaal-maatschappelijk vooral door de aandacht en inzet voor het meedoen (meesporten) van mensen met een beperking en de verbindende kracht (ontmoeten, cohesie, trots) van sportevenementen en side-events. Daarnaast zijn de provincie en de uitvoeringspartners wendbaar gebleken, door nieuwe kansen op het gebied van Urban Sports binnen de sportagenda te benutten.

1. In hoeverre zijn de doelen en KPI's van de Sportagenda bereikt?

Hoewel (nog) niet elke KPI is/wordt behaald, heeft iedere sportlijn in meer of mindere mate bijgedragen aan de ontwikkeling van de Brabantse economie en de sociale veerkracht binnen de provincie. De afgelopen jaren is er gestuurd op de samenhang tussen de sportlijnen en is die samenhang gegroeid.

Aangepast/uniek sporten: De verwachting is dat de doelstelling/KPI niet geheel binnen de huidige bestuursperiode behaald zal worden. De belangrijkste oorzaak hiervan is de relatief lange aanlooptijd die nodig bleek om samen met partners projecten en activiteiten op een duurzame wijze op te zetten. Sinds de start van de communicatiecampagne Uniek Sporten Brabant begin 2018 is er een stijgende lijn in de resultaten te zien. Als de lijn zich doorzet, kan eind 2019 87% van de doelstelling behaald worden.

Evenementen: De focus op minder maar sterkere evenementen heeft geleid tot het gewenste resultaat: meer focus en aandacht op minder evenementen en de eerste successen op de zogenoemde 'wow'-evenementen, zoals de Vuelta 2020. Organisatoren van (met name) incidentele evenementen zijn zich bewust van de provinciale doelstellingen (maatschappelijke en economische spin-off) en dragen daar bewust aan bij. Organisatoren van jaarlijks terugkerende evenementen moeten hiertoe meer geprikkeld worden, wat ook al gebeurt. De KPI met betrekking tot de economische spin-off is reeds behaald. De evenementen bieden bovendien een belangrijk platform voor relatiemanagement, zowel voor de provincie als voor de (potentiële) private partners van BrabantSport.

Talentontwikkeling: Hoewel de inzet vanuit het CTO/RTO Zuid voor de ondersteuning van de 24 talentenprogramma's in Brabant conform planning is verlopen, is het streven (KPI) van een hoger tevredenheidscijfer niet behaald. Uit het onder de sporters gehouden onderzoek kwamen hiervoor geen duidelijke oorzaken naar voren. Het CTO/RTO gaat hierover in gesprek met de sportbonden/coaches. Mogelijk speelt de relatief grote wisseling in de ondersteunde programma's en daarmee de vertegenwoordiging van andere sporttakken/nieuwe sporters in de respondentengroep een rol.

Technologie en innovatie: De KPI van 5 grote (Europese) projecten in uitvoering, is behaald. Deze KPI was echter inputgericht en niet gericht op outcome, wat bij het opstellen van de sportagenda niet mogelijk bleek: de provinciale inzet bij de sportlijn Innovatie & Technologie is vooral gericht op aanjagen en verbinden. Wanneer dieper wordt ingezoomd op de afzonderlijke projecten, ontstaat het beeld dat de projecten op het gebied van innovatie in meer of mindere mate wel een economisch en sociaal-maatschappelijk effect sorteren. Ook heeft het cluster rond Innovatie & Technology landelijk gezien een goede naam.

BrabantSport: BrabantSport wordt door de stakeholders (h)erkend als de uitvoeringsorganisatie op het gebied van sport in Noord-Brabant. Zij geven aan het belangrijk te vinden dat er snel en daadkrachtig geschakeld kan worden. Dit is met BrabantSport ook het geval. De uitvoering van de opdracht aan BrabantSport om meer private partijen te (ver)binden aan de sport in Brabant en de sport minder afhankelijk te maken van provinciale gelden loopt volgens planning.

2. In hoeverre hebben de ingezette instrumenten hieraan (naar verwachting) bijgedragen?

In de uitvoering van de sportagenda is gebruikgemaakt van de instrumenten marktconforme sponsoring (bij jaarlijks terugkerende evenementen), begrotingssubsidies/projecten (voor projecten op het gebied van uniek sporten, incidentele evenementen, urban sports en sportinnovatie), begrotingssubsidies/exploitatie (voor inzet van de uitvoeringsorganisaties) en een subsidieregeling (gericht op side-events Uniek Sporten).

- De provincie en BrabantSport stimuleren evenementenorganisatoren om side-events Uniek Sporten te organiseren rondom evenementen. Organisatoren van incidentele evenementen incorporeren die side-events vaak in het hoofdevent, organisatoren van structurele evenementen zien het maatschappelijk belang ook steeds vaker, maar de regeling is nog niet maximaal effectief. Dat komt waarschijnlijk doordat organisatoren zelf 50% in deze side-events moeten investeren; de subsidieregeling voorziet in de resterende 50%. Het besef ten aanzien van het belang van de side-events Uniek Sporten wordt wel groter.
- De effectiviteit van de sponsoring van evenementen wordt via de (ruim) behaalde KPI van de economische spin-off aangetoond (onder meer door de spin-off bij incidentele evenementen; hoe groter de wow-factor, hoe groter de economische spin-off). De marktconforme sponsoring stelt BrabantSport in de gelegenheid om te sturen op maatschappelijke doelstellingen bij organisatoren. Daarnaast kunnen tegenprestaties als hospitality en branding worden gevraagd, die van groot belang zijn voor het binden van private partners.
- De begrotingssubsidie voor het CTO/RTO Zuid is substantieel. Deze is van cruciaal belang voor de aanwezigheid van (landelijke) topsport-ondersteuning in Brabant en heeft een aanzuigende werking voor de regionale talentontwikkeling, ook richting andere steden.
- Het effect van de financiering (subsidie) voor Innovatie en Technologie is onduidelijk.
- De communicatiecampagne Uniek Sporten heeft effect gesorteerd (stijgende lijn in het aantal mensen met een beperking dat aan het bewegen is geholpen).

3. Is de provinciale rol van waaruit dit is gebeurd nog steeds de meest geëigende rol?

Met de sportagenda heeft de provincie duidelijk gekozen voor een bovenlokale rol. De vier sportlijnen gaan over thema's die niet op gemeentelijk of regionaal niveau opgepakt kunnen worden, of waarvan het rendement hoger is zodra het wordt opgepakt op grotere schaal. De provincie zit hierdoor minder op het terrein van lokale overheden (accommodaties, sport- en beweegstimulering, ondersteuning sportverenigingen).

De programmalijnen zijn herkenbaar voor het sportveld. De rol van de provincie (en van BrabantSport) is duidelijker en komt nadrukkelijker naar voren in het sportlandschap. De provincie wordt minder gezien als 'flappentap' en meer als samenwerkingspartner, die een verbindende rol vervult.

4. Zijn de provinciale middelen (mensen, financiële middelen) op een effectieve en efficiënte manier ingezet?

De uitvoering is grotendeels op afstand gezet bij programmaorganisatie BrabantSport. Het resultaat hiervan is dat er meer daadkracht in de uitvoering zit. BrabantSport weet partijen, zowel overheidsorganisaties als bedrijven, te (ver)binden en wordt daarvoor (h)erkend door stakeholders uit de Brabantse sportwereld. Het op afstand zetten van de uitvoering van het beleid kan dan ook als effectief en efficiënt worden bestempeld.

Advies is om ook de uitvoering van de sportlijn Uniek Sporten (deze periode hoofdzakelijk nog bij provincie zelf) voortaan bij de externe uitvoeringsorganisatie onder te brengen.

Momenteel spelen drie organisaties een prominente rol in de uitvoering van het provinciaal sportbeleid: BrabantSport, Sportservice Noord-Brabant en Stichting Sports & Technology. In het kader van herkenbaarheid voor stakeholders, duidelijkheid en efficiency wordt geadviseerd één loket/uitvoeringsorganisatie voor de provinciale sportagenda in te stellen.

In de beleidsperiode is € 11,5 miljoen incidenteel uitgegeven aan de vier sportlijnen. Daarnaast was er een jaarlijks budget van € 375.000,-. Met deze middelen zijn vier solide sportlijnen neergezet, die voor een aantoonbaar economisch en sociaal-maatschappelijk effect hebben gezorgd.

5. In hoeverre is de Brabantse sportinfrastructuur toekomstbestendig?

De ambitie om BrabantSport meer publiek-privaat te financieren is realistisch. De focus op de sportlijnen en de verbinding tussen die lijnen helpt om een compleet aanbod te kunnen doen aan private partners. Door zowel private partners als stakeholders wordt aangegeven dat er wel wederkerigheid moet zijn in die partnerships. Er wordt niet alleen een coördinerende rol van de provincie verwacht, maar ook een financierende rol. Zo ontstaat er een gezamenlijke publiek-private ambitie, die (ook financieel) gezamenlijk gedragen wordt. De financiering van de bureauorganisatie van BrabantSport is daarbij essentieel, ook voor de beeldvorming. Anders ontstaat het beeld dat BrabantSport bij private partijen eerst haar eigen organisatie moet financieren, voordat private financiering kan renderen voor de inhoudelijke sportlijnen.

Wanneer de provincie Noord-Brabant zich terugtrekt uit de sportlijnen, is het maatschappelijke effect aanzienlijk:

- Bij talentontwikkeling is de verwachting dat de gehele structuur zal wegvallen.
- Bij evenementen is de verwachting dat de meeste structurele evenementen ook zonder provinciale sponsoring kunnen worden georganiseerd. Incidentele evenementen hebben de ondersteuning wel hard nodig. Echter, zowel structurele als incidentele evenementen bieden nadrukkelijk een podium voor bedrijven als partner van BrabantSport. Zonder ondersteuning van/verbinding aan die evenementen kan BrabantSport aanzienlijk minder bieden voor haar (potentiële) partners op het gebied van exposure en zichtbaarheid, waardoor ook de ondersteuning van andere programmalijnen door private partners onder druk kan komen te staan. Daarnaast ontbreekt de mogelijkheid om krachten te bundelen tussen grotere steden en de provincie om grotere topsportevenementen naar Noord-Brabant te halen (afspraak Stedelijke Agenda Brabantstad, summit sport en cultuur) en zal er (door evenementenorganisatoren) minder of niet gestuurd worden op maatschappelijke effecten van sportevenementen.
- Bij Aangepast sporten wordt vooral de verbindende, overstijgende rol van de provincie noodzakelijk geacht. Er is geen andere partij die deze oppakt. Advies is wel om de coördinerende rol onder te brengen bij een uitvoeringsorganisatie (zoals ook het geval is bij de andere sportlijnen).
- Het effect van het terugtrekken uit de sportlijn Innovatie en Technologie is moeilijk in te schatten. De rol van de provincie is vooral gerichtheid op aanjagen en verbinden en de effecten van deze sportlijn zijn van veel verschillende stakeholders afhankelijk. Advies is om als provincie (via BrabantSport) in ieder geval wel te blijven sturen op de verbinding tussen technologie & innovatie en de andere drie sportlijnen en op verbinding met andere disciplines en beleidsdomeinen.

Hoofdstuk 1 Inleiding en vraagstelling

1.1 Achtergrond: Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019

De provincie Noord-Brabant draagt sport een warm hart toe. Sport kan er in de ogen van de provincie namelijk voor zorgen dat Brabant bruist, dat mensen er graag willen wonen, bedrijven zich er willen vestigen en talent zich kan ontplooien. Aan de hand van het 'Sportplan Brabant 2016' heeft de provincie zich de afgelopen jaren dan ook ingezet voor het versterken van de sportsector.

Het sportplan, dat liep van 2011 tot en met 2016, is intensief gemonitord en geëvalueerd. Daaruit is gebleken dat de provincie via het sportplan heeft bijgedragen aan een stevige sportinfrastructuur. Zo zijn er vernieuwde sportaccommodaties voor zowel top- als breedtesport beschikbaar gekomen, is er een stevige evenementenagenda gemaakt en zijn er regionale loketten gevormd om mensen met een beperking te ondersteunen bij het vinden van passende beweegactiviteiten.

Ook kwam naar voren dat er nóg meer te winnen is met sport, bijvoorbeeld door sport meer in te zetten voor maatschappelijke opgaven, door meer te focussen op het (boven)regionale schaalniveau, door de kernsportaanpak los te laten en te kiezen voor een ander leidend uitgangspunt voor de activiteiten die de provincie 'in de sport' onderneemt, door meer het accent te leggen op netwerkvorming en kennisuitwisseling en door de uitvoering van het (top)sportbeleid meer op afstand te zetten.

Aan de hand van deze ontwikkelpunten is de sportagenda 'Brabant Beweegt 2016-2019' opgesteld. Het doel hiervan is om sociaal-maatschappelijke en economische effecten te realiseren en zichtbaar te maken. Sport wordt in de sportagenda gepresenteerd als middel om bij te dragen aan een sociaal veerkrachtige samenleving en een sterke Brabantse economie. Vier sportlijnen staan centraal:

1. Aangepast sporten
2. Sportevenementen
3. Talentontwikkeling
4. Innovatie en technologie

Financiële kader

In de Uitvoeringsagenda Brabant Beweegt 2016-2019 is een begroting opgenomen voor deze beleidsperiode. Het totaal beschikbare budget bedroeg € 11,5 miljoen incidenteel en € 375.000,- structureel (jaarlijks). Hiervan ging € 250.000,- in 2016 naar Aangepast sporten (€ 150.000,-) en algemene kosten (€ 100.000,-). Voor de sportlijn Aangepast sporten is daarnaast jaarlijks € 950.000,- beschikbaar gesteld. Naar de sportlijn Talentontwikkeling gaat jaarlijks € 900.000,-. Voor Evenementen was er in 2017 € 1.000.000,- beschikbaar. In 2018 en 2019 was dat budget iets hoger: € 1.250.000,-. Voor de sportlijn Innovatie was er in 2016, 2017 en 2018 € 450.000,-. Voor 2019 is er € 500.000,- beschikbaar.

Er is in de sportagenda bewust voor gekozen niet meer (direct) te investeren in de breedtesport. Daarnaast zijn kernsporten niet meer leidend; innovatie is als onderscheidend vermogen leidend. Binnen de lijn sportevenementen heeft de provincie getracht meer focus aan te brengen en kiest zij voor het ondersteunen van minder evenementen, maar met een groter verwacht rendement. Per sportlijn is een *Key Performance Indicator* (KPI) geformuleerd, aangevuld met een aantal indicatoren. Deze KPI's en indicatoren zijn verder uitgewerkt en geconcretiseerd in het uitvoeringsprogramma Brabant Beweegt. Dat heeft geresulteerd in de volgende KPI's:

- Via de Brabantse regionale loketten en hun netwerkpartners zijn 50.000 mensen met een beperking gaan sporten/bewegen.
- De door de provincie ondersteunde evenementen hebben geresulteerd in een sterk gevoel van verbondenheid en saamhorigheid (meer dan 90% van de bezoekers ervaart dit), in een extra prikkel om te bewegen (ten minste 33% van de bezoekers geeft aan meer te willen bewegen), in een positiever imago van de provincie (ten minste 80% van de bezoekers geeft dit aan) en in € 15-20 mln. aan additionele bestedingen in de Brabantse regio's.
- Het landelijk aandeel topsporters en talenten in Brabant is hoger dan 16% en talenten zijn tevreden over de mate waarin ze worden ondersteund om zichzelf te kunnen ontplooien in Brabant (cijfer 8).
- Vanuit het cluster Sports & Technology zijn er vijf Europese innovatieprojecten uitgevoerd die eraan bijdragen meer mensen in beweging te krijgen en bijdragen aan betere sportprestaties en groei van bedrijvigheid.

Om aan te sluiten bij het advies om de uitvoering op afstand te zetten is ervoor gekozen de programmaorganisatie BrabantSport opdracht te geven het beleid uit te voeren. Provinciale Staten worden jaarlijks tussentijds geïnformeerd over de voortgang van de sportagenda. Dat gebeurt via de planning-en-controlcyclus en via themabijeenkomsten.

In 2016 is er een beknopte nulmeting van de sportagenda gedaan. Ondanks dat de uitvoering nog doorloopt in 2019, is er door de provincie Noord-Brabant voor gekozen de evaluatie van de sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019 op te nemen in de Onderzoeks- en adviesagenda van 2018. Door de evaluatie nu al te laten plaatsvinden, wordt de provincie tijdig voorzien van conclusies en advies ten aanzien van behaalde resultaten. Dit kan worden gebruikt als input voor het nieuwe bestuursakkoord (vanaf 2019), waarin moet worden bepaald hoe de provincie het nieuwe sportbeleid wil vormgeven.

1.2 Vraagstelling van het onderzoek

De situatieschets en de achtergrond hebben geleid tot de volgende centrale onderzoeksvraag:

Hoe doelmatig en doeltreffend is het gevoerde beleid op het gebied van sport en wat kunnen we hiervan leren voor toekomstig beleid?

De provincie Noord-Brabant heeft de centrale vraagstelling verder geoperationaliseerd in vijf deelvragen, uitgesplitst in meerdere subvragen.

1. In hoeverre zijn de doelen en KPI's van de Sportagenda bereikt?

1. In hoeverre is Brabant sociaal-maatschappelijk en economisch sterker geworden door sport dan wel in hoeverre heeft sport bijgedragen aan de provinciale opgaven sociale veerkracht en sterke Brabantse economie?
2. In hoeverre is 'innovatie' het onderscheidend vermogen/ uitgangspunt van de provinciale inzet op het gebied van sport geweest?
3. In hoeverre is de – ten opzichte van de vorige beleidsperiode – sterkere focus in het totale sportbeleid (keuze voor 4 sportlijnen) en binnen de sportlijn evenementen (minder maar betere evenementen) succesvol geweest?
4. Is er meer samenhang tussen de vier sportlijnen gerealiseerd?
5. Wat is het doelbereik en maatschappelijk effect van elke sportlijn?
6. Valt te verwachten dat de beoogde (output)resultaten eind 2019 zijn behaald? Zo niet, wat zijn daarvan dan de oorzaken?

2. In hoeverre hebben de ingezette instrumenten hieraan (naar verwachting) bijgedragen?

1. In hoeverre heeft de provincie een meer verbindende rol opgepakt en is deze effectief geweest?
2. In hoeverre heeft er, mede vanuit deze verbindende rol, meer kennisdeling plaatsgevonden?
3. Voor de cofinanciering van initiatieven is gebruikgemaakt van de instrumenten begrotingssubsidie, marktconforme sponsoring (alleen bij evenementen) en subsidieregeling (alleen bij uniek sporten). In hoeverre zijn deze instrumenten effectief gebleken?

3. Is de provinciale rol van waaruit dit is gebeurd, nog steeds de meest geëigende rol?

4. Zijn de provinciale middelen (mensen, financiële middelen) op een effectieve en efficiënte manier ingezet?

1. In hoeverre is de uitvoering van het sportbeleid 'op afstand' door programmaorganisatie BrabantSport effectief en efficiënt (geweest)?

5. In hoeverre is de Brabantse sportinfrastructuur toekomstbestendig?

1. Sport is een tijdelijk provinciaal beleidsprogramma dat eind 2019 afloopt. Wat zijn de gevolgen als de provincie zich in de volgende beleidsperiode uit de verschillende sportlijnen terugtrekt en wat zijn daarvan de maatschappelijke effecten?
2. Indien betrokkenheid van de provincie voor het vervolg nodig is, voor welke onderwerpen geldt dit dan en hoe zou deze inzet vorm moeten krijgen (verbinding, financiering, communicatie)? Wat zou er in dit verband beter kunnen/anders moeten dan in de afgelopen periode?

3. Is de voorziene ontwikkeling van BrabantSport naar een organisatie zonder provinciale subsidie voor het programmamanagement reëel en op welke termijn? Welke provinciale rol is in de toekomst nodig om van BrabantSport een succes te maken?

Het onderzoek heeft betrekking op de periode vanaf april 2016 (moment van vaststellen) tot en met het heden, met een doorkijk naar de resterende doorlooptijd van de Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019. Hierbij geven wij expliciet als kanttekening aan dat de uitvoering van het beleidsplan doorloopt in 2019 en er slechts een inschatting gemaakt kan worden van aan het eind van de looptijd van de Sportagenda behaalde resultaten. Hierdoor is het in theorie lastiger om de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid te bepalen, omdat resultaten wellicht nog niet of slechts beperkt zijn behaald en effecten nog niet zijn gerealiseerd. Wel kan nadrukkelijk gekeken worden naar de resultaten rond de doelstellingen tot nu toe en de wijze waarop deze doelstellingen getracht te behaald te worden.

Hoofdstuk 2 Aangepast sporten

2.1 Achtergrond sportlijn Aangepast sporten

Aangepast sporten en Uniek sporten

Tot en met 2017 werd vooral de term Aangepast sporten gebruikt waar het ging om sport en bewegen voor mensen met een handicap. Eind 2017 is de term Uniek sporten nadrukkelijker gebruikt. Deze term is mede geïntroduceerd door het Fonds Gehandicaptensport en NOC*NSF. De provincie Noord-Brabant heeft er eind 2017 voor gekozen aan te sluiten bij de landelijke terminologie, om landelijk dezelfde taal te spreken. De termen kunnen in deze rapportage door elkaar gebruikt worden.

In de vorige beleidsperiode heeft de provincie regionale steunpunten (loketten) en een Fieldlab Aangepast Sporten ondersteund en opgezet. Er is een groter draagvlak binnen onderwijs- en zorginstellingen voor beweegaanbod door succesvolle programma's als Special Heroes en Zo kan het ook!. Het percentage verenigingen met sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking steeg van 41% in 2012 naar 55% in 2015. Bij deze 384 verenigingen sportten ruim 7.200 mensen met een beperking (5,2% van het totale ledenaantal).

Brabantse sportloketten

Inwoners van Noord-Brabant met een lichamelijke, verstandelijke of chronische beperking kunnen voor het vinden van een geschikte sport- of beweegactiviteit terecht bij een van de zeven regionale sportloketten. Adviseurs van het loket hebben kennis van en ervaring met verschillende soorten beperkingen. Zij hebben in kaart gebracht welke mogelijkheden er waar in de regio te vinden zijn. Tijdens een intakegesprek worden de wensen en mogelijkheden van de cliënt in beeld gebracht. Op basis van dit gesprek wordt er een match gemaakt tussen sport en sporter.

De loketten hebben een netwerk en ondersteunen partijen die een bijdrage willen leveren aan Aangepast sporten in Brabant. In dit netwerk zitten sportaanbieders zoals sportverenigingen, maar ook zorg- en welzijnsinstellingen, scholen en Wmo-loketten. De provincie heeft voor de zeven loketten een coördinerende rol, om samenwerking en kennisdeling te bevorderen.

Gemeenten spelen een belangrijke rol wanneer het gaat over de sportloketten. Naast financiering wordt hen gevraagd een (buurt)sportcoach deels vrij te maken voor werkzaamheden op het gebied van Aangepast sporten. Voor gemeenten is het lastig om voor iedere sport unieke sporters binnen de eigen gemeente te faciliteren. Door regionale samenwerking en afstemming, door middel van het matchen door het sportloket, wordt ervoor gezorgd dat iedere unieke sporter de sport kan beoefenen die hij of zij leuk vindt.

In de huidige beleidsperiode werd ingezet op het wegnemen van barrières voor (potentiële) sporters met een beperking. Dat wilde de provincie doen door het aantal regionale steunpunten uit te bouwen (nieuwe loketten in De Peel en Eindhoven, waarmee brede provinciale dekking ontstond) en de netwerkfunctie van deze loketten te versterken. Ook spande de provincie zich in om te voorzien in passend vervoer en leenfaciliteiten voor sporthulpmiddelen (essentiële randvoorwaarden), regionale en nationale partijen te binden, (side-)evenementen te (laten) organiseren of ondersteunen en technologische innovaties te stimuleren. Ten slotte wilde de provincie het sportaanbod onder de aandacht brengen bij zorgprofessionals en bij de doelgroep via een communicatiecampagne. Daarbij wilde de provincie het volgende bereiken:

- Initiatieven in Brabant die zijn gericht op het laten bewegen van mensen met een beperking, zijn beter verbonden en op elkaar afgestemd.
- De bekendheid van de Brabantse regionale steunpunten voor Aangepast sporten is vergroot en via de steunpunten (en hun netwerk) zijn meer mensen met een beperking aan een passende beweegactiviteit geholpen. Uit de Sportplan-monitor weten we dat de bij een steunpunt betrokken regionale coördinatoren en sportcoaches de bekendheid van de steunpunten onder de doelgroep waardeerden met het gemiddelde rapportcijfer 6,7 (2014). Er wordt naar gestreefd dit cijfer in 2018 minimaal een 8 te laten zijn.
- De sportdeelname van mensen met een beperking, en hiermee de acceptatie en deelname van mensen met een beperking in de Brabantse samenleving, is verhoogd.

Om dit te bereiken heeft de provincie de volgende KPI bepaald:

- *In de periode 2016-2019 zijn 50.000 mensen met een beperking via het netwerk van de regionale sportloketten voor Aangepast sporten aan het sporten/bewegen geholpen.*

In totaal telt Brabant ongeveer 400.000 inwoners met een lichte tot ernstige lichamelijke of verstandelijke beperking. Daarnaast heeft zo'n één miljoen Brabanders een chronische aandoening als diabetes, COPD of reuma, en ondervinden rond de 800.000 mensen uit de provincie last van een psychosociale beperking. Er is vaak sprake van overlap tussen deze doelgroepen (meervoudige aandoeningen). Een groot deel van deze inwoners maakt gebruik van regulier sport- en beweegaanbod. Bij de bepaling van de KPI (50.000 mensen meer aan het sporten krijgen) is uitgegaan van de 400.000 inwoners die een lichte of ernstige lichamelijke of verstandelijke beperking hebben.

2.2 Behaalde en te verwachten resultaten

De sportloketten in De Peel en Eindhoven zijn gerealiseerd. Daarnaast heeft de provincie regelingen ingesteld voor passend vervoer en leenfaciliteiten, is bij de organisatie van sportevenementen aandacht gevraagd voor het organiseren van side-events voor Aangepast sporten en is er een beweegkist ontwikkeld door het fieldlab Aangepast sporten.

De doelstellingen om 50.000 extra unieke mensen aan het sporten te krijgen en de bekendheid van het aanbod te vergroten zijn nog niet gerealiseerd. Uit de in juli 2017 uitgevoerde 0-meting bleek dat de bekendheid van de loketten/het aanbod bij de doelgroep op dat moment te wensen overliet. Van de respondenten gaf 48% aan niet bekend te zijn met de regionale mogelijkheden van sport en bewegen.

Mede op basis van dit onderzoek heeft communicatiebureau Keijzer medio 2017 een communicatiestrategie opgezet met als belangrijkste advies om in 2018-2019 een communicatiecampagne uit te voeren. Tot de start van deze campagne moesten de loketten het voornamelijk van hun lokale bekendheid hebben. In de periode 2017 tot en met het eerste kwartaal van 2018 zijn vanuit de lokale bekendheid 15.000 mensen aan het bewegen gekregen.

In oktober 2018 is er een 1-meting inzake de bekendheid van de mogelijkheden uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de bekendheid onder de doelgroep nog niet vergroot is. Hierbij moet worden opgemerkt dat de communicatiecampagne zich in eerste instantie (mei tot en met september 2018) heeft gericht op de zorgprofessionals die de doelgroep begeleiden, en pas daarna (vanaf oktober 2018) op de doelgroep zelf.

De monitorresultaten van de bekendheid van de mogelijkheden zijn als volgt:

	2017	2018 streefwaarde	2018 resultaat	2019 (Streefwaarde)
% doelgroep dat regionale mogelijkheden kent	52%	65%	52%	80%
% zorgprofessionals dat campagne kent	-	65%	50%	75%

Hoewel de beoogde resultaten nog niet zijn gehaald, lijkt de campagne wel zijn vruchten af te werpen. Zo is het aantal kliks op www.unieksporten.nl, de website van het overkoepelende landelijk programma van Stichting Gehandicaptensport waar de provincie bij is aangesloten, toegenomen en aanzienlijk hoger dan in provincies die niet zo nadrukkelijk bezig zijn met het onderwerp Aangepast sporten. De sportloketten zijn nadrukkelijker onder de aandacht gebracht bij sportprofessionals, via de communicatiecampagne. De provincie heeft samen met uitvoeringpartners zoals SSNB, BrabantSport, sportloketten en Zet en Zorg-belang de banden versterkt met zorginstellingen, patiëntenorganisaties en SW-bedrijven.

Er is duidelijk een beweging op gang gekomen: steeds meer mensen weten de loketten te vinden. Dit blijkt ook uit de cijfers. Eind december 2018 staat de teller op ongeveer 27.300 mensen (een stijging van 12.300 mensen in 9 maanden tijd). Bij het aantal bereikte mensen dient overigens wel de kanttekening te worden gemaakt dat inwoners die eenmalig een proefles hebben gevolgd bij een sportaanbieder even zwaar worden meegeteld als mensen die als gevolg van het beleid nu wekelijks sporten of bewegen.

Ondanks het positieve effect van de communicatiecampagne lijkt de doelstelling van 50.000 extra mensen aan het sporten dus niet behaald te worden binnen deze beleidstermijn. Door middel van gerichte acties, zoals de campagne, wordt er door de provincie op ingezet de doelstelling na afloop van de huidige bestuursperiode alsnog te behalen. Wanneer de ingezette lijn doorgezet wordt en de campagne niet aan kracht inboet, kunnen (extrapolerend) nog ongeveer 16.400 mensen bereikt worden. Daarmee zouden in totaal dan ongeveer 43.700 mensen bereikt worden (87,4% van de doelstelling).

De belangrijkste oorzaak van het niet behalen van de 50.000 nieuwe sporters binnen de huidige bestuursperiode is, naast de laat op gang gekomen communicatiecampagne, dat de doelstelling (bewust) ambitieus is gesteld: er moest een ambitieuze beweging op gang komen. Het heeft de provincie tijd gekost (meer dan vooraf was ingeschat) om de coördinatierol op te pakken, samen met partners een duurzaam programma te ontwikkelen (met een duurzame, gedragen financiering van het programma) en de communicatiecampagne te laten uitvoeren.

2.3 Bijdrage van instrumenten

De subsidieregeling voor side-events voor unieke sporters heeft bij (top)sportevenementen geleid tot een toename in exposure voor Aangepast sporten. Veel (top)sportevenementen bieden echter geen mogelijkheid tot deelname voor sporters met een handicap, omdat zij het evenement bijvoorbeeld te gevaarlijk zouden maken.

Daarnaast is een wedstrijd voor invalide sporters vanuit zakelijk oogpunt lastig te organiseren. Hetzelfde geldt voor een side-event. Het vergt volgens de subsidieregels een eigen investering (van 50%) die opgebracht moet worden. Vanuit financieel oogpunt is dit nauwelijks interessant voor organisatoren van evenementen.

2.4 Sociaal-maatschappelijk en economisch effect

Mensen met een beperking zijn vaak onzeker over iets dat ze (nog) niet kunnen. Dat maakt dat zij een drempel ervaren om mee te doen aan sport of bewegen. De sportloketten matchen deze mensen met een sport die hen leuk lijkt en laten hen in groepen met de sport kennismaken. Zo wordt de drempel verlaagd en wordt deze mensen de kans geboden hun grenzen te verleggen.

Naast dat sporten en bewegen leuk is en voor zelfvertrouwen zorgt, draagt het ook bij aan het versterken van de vitaliteit. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat regelmatig bewegen een positieve invloed heeft op gezondheid en welbevinden. Sport en bewegen vormt naast een bindmiddel in onze huidige maatschappij dus ook een belangrijk middel om de vitaliteit van Brabanders te verhogen. Deze vitaliteit is voor alle Brabanders van belang, zeker ook voor diegenen die minder eenvoudig in aanraking komen met sport en bewegen.

Hoewel de beleidslijn Aangepast sporten primair geen economisch effect teweegbrengt, kan deze indirect wel zorgen voor een grotere vitaliteit en meer zelfvertrouwen onder de doelgroep. Een vitalere samenleving leidt tot een hogere toegevoegde economische waarde (bijvoorbeeld door minder ziekte en daardoor arbeidsverzuim).

Samenvatting

De KPI van de sportlijn Aangepast sporten is ambitieus gesteld en zal binnen de huidige bestuursperiode niet behaald worden. Sinds de start van een communicatiecampagne in 2018 is er wel een stijgende lijn in de resultaten te zien. Inmiddels zijn er 27.300 mensen met een beperking in beweging gekomen; geëxtrapoleerd naar eind 2019 zou een aantal van ongeveer 43.700 meer mensen die bewegen gerealiseerd moeten kunnen worden. Meer beweging zorgt voor plezier, bevordert de gezondheid en is goed voor het zelfvertrouwen.

Hoofdstuk 3 Evenementen

3.1 Achtergrond sportlijn Evenementen

In Brabant is veel kennis en knowhow van en ervaring met het organiseren van sportevenementen. De provincie werkt in een bestuurlijk netwerk, BrabantStad genaamd, samen met de vijf grote Brabantse gemeenten (Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch, Tilburg). BrabantStad beoogt naast een gezamenlijke programmering van topevenementen de zogeheten spin-off van projecten te vergroten. Enerzijds door te kiezen voor evenementen die passen bij het economisch profiel van Brabant en dit versterken, anderzijds door side-events en spin-off te organiseren naast evenementen.

Evenementen voor en na 2016

'Brabant heeft een aansprekend aanbod van topsportevenementen met een duidelijke maatschappelijke (gezondheid, cohesie) en economische spin-off.' Deze doelstelling werd gesteld in het Sportplan Brabant 2016. Ook tijdens de vorige beleidsperiode werd er dus al ingezet op evenementen. Uit evaluatie van het Sportplan Brabant 2016 bleek dat er in het algemeen tevredenheid was over de Brabantse evenementenkalender, maar dat er getwijfeld werd aan het niveau van de evenementen en dat grote evenementen met de 'wow-factor' ontbraken. Hierin heeft de provincie met de Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019 getracht verandering aan te brengen. Dit is tot op zekere hoogte gelukt met het binnenhalen van het EK Vrouwenvoetbal (in Breda en Tilburg), de Champions Trophy in Breda, het WK Handboogschieten in 's-Hertogenbosch en onlangs de start van de Vuelta 2020 (in Breda, 's-Hertogenbosch en met de provincie Utrecht en de gemeente Utrecht.

Deze beleidsperiode wil de provincie met meer focus inzetten op het (laten) organiseren van een aantal écht onderscheidende evenementen die zowel sociaal-maatschappelijk als economisch meerwaarde opleveren. Hiermee wil de provincie het volgende bereiken:

- een meer onderscheidend en beter afgestemd aanbod van sportevenementen in Brabant;
- een hoger en zichtbaar sociaal-maatschappelijk en economisch rendement van sportevenementen;
- gebruik van sportevenementen als platform voor andere beleidsvelden;
- een sterkere integratie van aangepast en regulier sporten binnen evenementen.

Om te kunnen meten in hoeverre deze ambities daadwerkelijk worden gerealiseerd, heeft de provincie de volgende KPI's opgesteld.

- Doel is dat door de provincie ondersteunde sportevenementen resulteren in:
  - € 15 tot € 20 miljoen aan additionele bestedingen voor de Brabantse regio's;
  - een sterk gevoel van verbondenheid en saamhorigheid (meer dan 90% van de bezoekers ervaart dit);

- een sterker imago van Brabant (ten minste 80% vindt dat het evenement positief bijdraagt aan het imago van Brabant);
- een prikkel om meer te bewegen (ten minste 33% van de bezoekers geeft aan door het evenement meer te willen bewegen).

Beweegprikkel

Topsporters worden vaak gezien als rolmodel voor de maatschappij. Door middel van goede prestaties zouden zij meer mensen kunnen aanzetten tot bewegen. Wetenschappelijk onderzoek heeft echter aangetoond dat de invloed van topsporters op sport- en beweeggewoonten van anderen beperkt is. Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat zelfs goede resultaten van Nederlandse topsporters geen direct verband hebben met bijvoorbeeld ledengroei van sportbonden. Een effect van evenementen op het beweeggedrag van mensen is er dus niet per definitie. Effecten kunnen alleen worden bereikt in samenhang met andere maatregelen, bijvoorbeeld een sterke activatie voorafgaand, tijdens en na afloop van een evenement.

De additionele bestedingen worden berekend op basis van de methode van de WESP (Wergroep Evaluatie Sportevenementen), waarbij per ondersteund evenement wordt uitgerekend hoeveel bestedingen er in Brabant zijn gedaan niet zouden hebben plaatsgevonden zonder het evenement. De percentages op het gebied van verbondenheid en saamhorigheid, het imago van Brabant en een prikkel om te bewegen zijn gebaseerd op uitkomsten van landelijke evaluaties van sportevenementen.

3.2 Behaalde en te verwachten resultaten

Binnen de sportlijn Evenementen wordt er verschillend 'gescoord' op de vier gestelde doelstellingen. Het beste resultaat is behaald op het gebied van de additionele bestedingen. Alleen al in 2017 werd er voor ruim € 11 miljoen aan economische spin-off gerealiseerd, zo blijkt uit kerncijfers van de provincie. Belangrijk daarbij waren in dat jaar de structurele evenementen Indoor Brabant en Ricoh Open. Ook de bijdrage van het EK Vrouwenvoetbal in Breda en Tilburg was aanzienlijk. Eind 2018 stond de teller op bijna € 18 miljoen. Met de verwachte resultaten van 2019 daarbij opgeteld stevent de provincie af op in totaal ruim € 24 miljoen aan additionele bestedingen aan het einde van deze beleidsperiode.

Op de indicator voor de bijdrage aan een sterker imago van Brabant werd eind 2017 al positief gescoord. Gemiddeld gaf 83,1% van de bezoekers aan dat het bezochte evenement positief bijdroeg aan het imago van Brabant. In 2018 lag het gemiddelde (82,2%) lager dan in 2017 (83,6%). Toch ligt het gemiddelde percentage ruimschoots boven de gestelde norm van 80%. Positieve uitschieter was de Wereldbekerwedstrijd veldrijden Adri van der Poel (94%). Ook de Eindhovense marathon haalde de 90%. De Ricoh Open (75%), Worldcup Swimming (72%) en Outdoor Brabant (77%) bleven onder de 80%.

De doelstelling om minstens 90% van de bezoekers een gevoel van verbondenheid en saamhorigheid te geven was eind 2018 nog niet behaald. Ten opzichte van 2017 (78,9%) is er in 2018 wel een stapje in de goede richting gezet (80,8%). Negatieve uitschieters waren de Ster ZLM (69%), de Ricoh Open (62%) en Outdoor Brabant (60%).

Evenementen die de doelstelling wel behaalden waren de Wereldbekerwedstrijd veldrijden, Indoor Brabant en het EK Vrouwenvoetbal in Breda.

De minste resultaten werden in 2017 gehaald op het geven van een prikkel aan bezoekers om meer te bewegen. De beoogde score van 33% werd alleen gehaald door de Worldcup Swimming. De laagste score was voor Outdoor Brabant (8%). Het gemiddelde percentage stond eind 2018 op 25,5%. In 2018 is het gemiddelde percentage gestegen naar 27%, maar ook daarmee is de KPI ruimschoots niet gehaald.

Met betrekking tot het behalen van de KPI's is het niet mogelijk de structurele en incidentele evenementen in twee groepen in te delen. Op alle KPI's zijn er zowel structurele als incidentele evenementen die goed of juist zwak scoren. Dat is opvallend, aangezien organisatoren van structurele evenementen hebben aangegeven geen prikkel van de provincie te ervaren om bij te dragen aan de provinciale beleidsdoelstellingen.

Organisatoren van incidentele evenementen ervaren deze prikkel wel. Zij hebben de provincie nodig als partner, aangezien zij een sterke businesscase moeten bouwen om een winnende bid te realiseren waarmee een evenement naar Brabant gehaald kan worden. Om de provincie mee te krijgen, voelen zij de druk om het 'vinkje' in relatie tot de KPI's wel aan te kunnen kruisen bij het aanvragen van subsidie.

3.3 Bijdrage van instrumenten

De provincie levert, via BrabantSport, door middel van marktconforme sponsoring een bijdrage aan structurele sportevenementen. Door het aangaan van een sponsoringovereenkomst in plaats van het geven van subsidie, verschaft BrabantSport zichzelf de mogelijkheid om het evenement tegenprestaties te vragen, onder meer hospitality en branding. Deze tegenprestaties zijn belangrijk om private partners aan BrabantSport te kunnen binden. Daarnaast levert het BrabantSport en de provincie exposure op en mogelijkheden voor brede netwerkbijeenkomsten (via hospitality).

Financiering van structurele en eenmalige evenementen

Structurele evenementen worden via BrabantSport marktconform gesponsord. Eenmalige evenementen ontvangen van de provincie een begrotingssubsidie (omdat de gevraagde/benodigde bedragen van grootschalige eenmalige evenementen niet marktconform kunnen worden gesponsord). Hoewel alle financiering van evenementen bij voorkeur via BrabantSport zou moeten lopen, is dat momenteel nog niet mogelijk. BrabantSport kan niet gemandateerd worden om een begrotingssubsidie te verstrekken. De provincie en BrabantSport kijken wel naar de mogelijkheden om via een storting in een publiek-privaat fonds hier een oplossing voor te vinden.

Tijdens de vorige beleidsperiode werd er aan zo'n 25 evenementen bijgedragen. Sinds de Sportagenda is er focus aangebracht en krijgen jaarlijks maximaal tien evenementen een financiële bijdrage. Het beschikbare budget (ongeveer € 600.000,-) wordt jaarlijks overvraagd. Daardoor dienen evenementen jaarlijks een pitch te verzorgen om in aanmerking te komen voor een bijdrage. In oktober wordt vervolgens besloten welk evenement gesponsord wordt.

BrabantSport stuurt bij evenementenorganisatoren ook op maatschappelijke doelstellingen: vernieuwing en innovatie, verbinding van reguliere evenementen met evenementen voor Aangepast sporten en het organiseren van side-events.

Uit evaluaties van de evenementen, uitgevoerd door de Fontys Economische Hogeschool Tilburg/SPECO, blijkt dat financiële ondersteuning van zowel structurele als incidentele evenementen belangrijk is. Incidentele evenementen blijken financieel zelfs sterk afhankelijk van de provincie. Zonder sponsoring zouden organisatoren een (groot) gat in de begroting hebben of zou in sommige gevallen hun evenement zelfs geen doorgang kunnen vinden, zoals bij de Euro Hockey League en de Swimming World Cup; Outdoor Brabant wordt inmiddels niet meer georganiseerd, de Ster ZLM Toer werd in 2018 vanwege het ontbreken van financiële dekking niet georganiseerd.

BrabantSport maakt afspraken met gemeenten: De bijdrage van BrabantSport is (maximaal) gelijk aan de bijdragen van de gemeente aan het evenement. De Marathon Eindhoven en Indoor Brabant (gemeente Den Bosch) zijn voorbeelden van evenementen waar provincie en gemeente hun bijdrage op elkaar afstemmen. Hoe de begrotingen van evenementen er precies uitzien en welke bijdragen gemeenten daarbij leveren, is niet altijd bekend. Doordat BrabantSport bijdraagt via sponsoring, zijn begrotingen voor BrabantSport niet altijd inzichtelijk.

Organisatoren van structurele evenementen geven aan dat naast de financiële bijdrage vooral het netwerk van de provincie van belang is. Zij zouden graag meerjarige verbintenissen aangaan, om vanuit die zekerheid het evenement verder te ontwikkelen. Daartegenover biedt dit de provincie de gelegenheid om (maatschappelijke) doelstellingen voor de lange termijn aan het evenement te verbinden. Nu is die sturing op maatschappelijke side-events niet altijd eenvoudig. Tegelijkertijd is door deze structurele sturing de afgelopen jaren meer besef ontstaan bij evenementenorganisatoren over het maatschappelijke belang van deze side-events.

3.4 Sociaal-maatschappelijk en economisch effect

Binnen de sportlijn Evenementen zijn de KPI's nauw verbonden aan het sociaal-maatschappelijk en economisch effect dat de provincie wil realiseren.

De doelstellingen om bezoekers van evenementen een gevoel van verbondenheid en saamhorigheid te laten ervaren en hen een prikkel te geven om meer te bewegen, liggen in lijn met het realiseren van sociaal-maatschappelijk effect. Op beide doelstellingen is het gewenste resultaat nog niet behaald. Wel geven bezoekers van evenementen aan dat de evenementen bijdragen aan een sterker imago van Brabant, wat leidt tot een gevoel van trots onder de bevolking.

Daarnaast worden de evenementen gemiddeld met een 8 beoordeeld, hetgeen ook een teken van waardering is.

Economisch zijn de KPI's van deze sportlijn nu al behaald. Mede door het incidentele evenement EK Vrouwenvoetbal, georganiseerd in Breda en Tilburg, hebben bezoekers van evenementen miljoenen euro's aan additionele bestedingen gedaan. Hiervoor is gekeken naar het aantal bezoekers dat extra overnachtingen boekte dan noodzakelijk voor het evenement en de hoogte van de uitgaven die zij tijdens deze dagen deden. Ook geven bezoekers aan dat evenementen bijdragen aan een sterker imago van Brabant. Als gevolg hiervan worden de stad en/of regio positief gepromoot en heerst er een gevoel van trots onder de lokale bevolking.

Evenementen bieden verder een laagdrempelig platform voor verschillende netwerken, waar ook andere beleidssectoren gebruik van maken. Relatiemangement en netwerkbijeenkomsten worden bij uitstek georganiseerd rond evenementen als het Libema Open en Indoor Brabant; stakeholders vanuit andere sectoren worden bij evenementen op een laagdrempelige manier verbonden aan bestuurders en beleidsontwikkelaars. Het effect is niet goed te kapitaliseren, maar ook vanuit het bedrijfsleven (bestaande en potentiële partners van BrabantSport) wordt aangegeven dat de evenementen een belangrijk onderdeel zijn van de totale propositie van BrabantSport bij het verbinden van het bedrijfsleven aan de sport.

Samenvatting

De KPI's om € 15 tot € 20 miljoen aan additionele bestedingen te realiseren en een sterker imago van Brabant te creëren zijn behaald. Dat geldt niet voor de KPI's om bezoekers van evenementen een gevoel van verbondenheid en saamhorigheid te geven en om hen een prikkel te geven om meer te gaan bewegen. De KPI's zijn gericht op het realiseren van sociaal-maatschappelijke en economische effecten. Naast deze effecten leiden topsportevenementen tevens tot een gevoel van trots onder de Brabantse bevolking.

Via marktconforme sponsoring heeft de provincie (via BrabantSport) de mogelijkheid om te sturen op een bijdrage van evenementen aan het behalen van maatschappelijke doelstellingen. Door de sturing van BrabantSport is er meer besef bij organisatoren van structurele evenementen voor maatschappelijke side-events (waar dat besef er eerder minder was). Organisatoren van incidentele side-events incorporeren maatschappelijke doelstellingen door de sturing in hun hoofdevenement. Evenementen bieden verder nadrukkelijk een laagdrempelig podium voor netwerkmanagement.

Hoofdstuk 4 Talentontwikkeling

4.1 Achtergrond sportlijn Talentontwikkeling

Brabant telt ongeveer 1.000 topsporters en topsporttalenten. Om hen te ondersteunen, draagt Brabant zorg voor onder meer goede coaches en begeleiding op de combinatie van sport en onderwijs. Dat gebeurt hoofdzakelijk vanuit het Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO), waarvan Nederland er in totaal vijf telt. Daarnaast richten Regionale Topsportorganisaties (RTO's) zich op de jongere talenten die een topsportstatus hebben.

Centra voor Topsport en Onderwijs en Regionale Topsportorganisaties

De vijf CTO's die Nederland telt, hebben een landelijke functie. Elk CTO heeft zijn eigen focussporten. Dat houdt in dat de beste Nederlandse sporters en talenten van een bepaalde sport op die ene locatie trainen. Ondanks het feit dat het CTO vanuit het hele land faciliteert, heeft het tevens een functie voor regionale talentontwikkeling. Voor veel talenten is de stap van bijvoorbeeld vier avonden trainen bij een club naar twee keer per dag trainen op het CTO te groot.

Om dit gat te verkleinen, werken NOC*NSF en sportbonden aan Regionale Training Centra (RTC). Deze RTC's worden gefaciliteerd door Regionale Topsport Organisaties (RTO), netwerkorganisaties die als doel hebben om de topsportinfrastructuur in de regio op een (nog) hoger niveau te krijgen. Door het gezamenlijk ontwikkelen van doorlopende leerlijnen worden de stappen voor talenten behapbaar.

Ook Brabantse verenigingen hebben profijt van deze structuur. Verenigingen die meer talenten afleveren aan de RTC's kunnen zich met hun opleiding onderscheiden en worden daarmee aantrekkelijker voor potentiële nieuwe leden.

Het CTO Zuid is gevestigd in Eindhoven (hoofdvestiging). Daarnaast is er een co-locatie in Den Bosch (turnen). Hoewel de faciliteiten gecentraliseerd zijn, betekent dit niet dat het CTO/RTO alleen voor sporters uit Eindhoven of Den Bosch is. De RTO's hebben een regionale functie, terwijl het CTO zelfs het landelijk centrum voor diverse sporten is. Het Brabantse CTO/RTO ondersteunt 24 talentontwikkelingsprogramma's.

Financiering van CTO's

De CTO's in Heerenveen en op Papendal (Gelderland) ontvangen eveneens een provinciale bijdrage. De CTO's in Amsterdam en de Metropoolregio Den Haag – Rotterdam krijgen geen provinciale bijdrage, maar wel een gemeentelijke bijdrage.

Talentontwikkeling draait veelal op geld van NOC*NSF, regionaal aangevuld met bijvoorbeeld gemeentelijke en/of provinciale gelden. In Brabant wordt vooral bijgedragen door de provincie, dat belang heeft bij de rol van topsporters. Brabantse topsporters inspireren burgers, bedrijven en andere organisaties om talenten te ontwikkelen, in beweging te komen en trots te zijn op Brabant. Zij dragen uit dat Brabant een regio is waar je je optimaal kunt ontwikkelen. De provincie heeft daarom de ambitie uitgesproken om:

- sporttalenten in Brabant te koesteren door hen zo goed mogelijk te faciliteren op hun weg naar de top;
- vanuit de sport mensen te inspireren om hun talent te ontwikkelen en letterlijk en figuurlijk in beweging te komen;
- Brabant te profileren als een aantrekkelijke regio om te wonen, werken en jezelf te ontwikkelen.

Om haar ambities te realiseren en voortgang te monitoren, heeft de provincie de volgende KPI's bepaald:

- het Brabantse aandeel topsporters/talenten in het landelijk totaal is toegenomen tot >16%;
- sporttalenten geven Brabant gemiddeld een 8 als antwoord op de vraag hoe aantrekkelijk deze provincie is om je als sporter te ontwikkelen.

Het aandeel van Brabantse topsporters/talenten was op het moment van ingaan van het Uitvoeringsplan Brabant Beweegt 2016-2019 16%. In 2014 gaven sporttalenten Brabant gemiddeld een 7,5 voor haar aantrekkelijkheid om je als sporter verder te ontwikkelen.

4.2 Behaalde en te verwachten resultaten

Het aantal Brabantse topsporters is tussen 2014 en 2018 van 88 gestegen naar 103. In 2016 waren het er 92. Procentueel betekent dit een stijging van 11 naar 14%. Het aantal Brabantse sporttalenten is in dezelfde periode juist gedaald. In 2014 waren er 873 en in 2016 zelfs 1.022. In 2018 zijn er nog 623 sporttalenten die in Brabant wonen. Doordat ook landelijk een daling te zien is, blijft het aandeel van Brabant op 16%. Dat is tevens het percentage van het aandeel Brabantse topsporters/talenten in het totaal van Nederland. Die daling is overigens grotendeels het gevolg van administratieve wijzigingen (andere toerekening vanuit NOC*NSF).

Brabantse topsporters beoordelen Noord-Brabant als omgeving om je als sporter verder te ontwikkelen met een 7,1. Dat cijfer is lager dan in 2014, toen het sportklimaat met een 7,5 werd beoordeeld. Het is echter lastig om hier vergaande conclusies aan te verbinden. De groep sporttalenten die aan het onderzoek hebben meegewerkt, is anders dan de groep van vier jaar geleden. Er hebben relatief veel wijzigingen plaatsgevonden in de sporttakken waarvoor het CTO/RTO programmaondersteuning aanbiedt. Doordat andere takken van sport zijn ondergebracht binnen het CTO/RTO, zijn andere accommodaties en trainingsfaciliteiten beoordeeld door de sporters. Het CTO/RTO heeft niet altijd invloed op deze faciliteiten en daarmee op de waardering op die aspecten door de sporters. Daardoor is het lastig om conclusies te verbinden aan de veranderde waardering.

Vanuit het CTO Zuid worden de verschillen gemonitord en wordt het gesprek gezocht met bonden en sporters om te kijken waar de verbetermogelijkheden zitten voor de topsporters (faciliteiten, verbindingen met het onderwijs, huisvesting, trainingsprogramma's, etc.) en waar het CTO Zuid invloed op kan uitoefenen.

De sporters van het CTO Zuid

Het Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO) ondersteunt talenten in hun sportieve en maatschappelijke carrière. De sporters kunnen gebruikmaken van diverse trainingsfaciliteiten. Ook woonmogelijkheden behoren tot de voorzieningen. Daarnaast zijn er High Performance Experts in dienst die bijdragen aan het halen van top(sport)prestaties. Zij zijn actief op het gebied van strength & conditioning, topsport leefstijl coaching, voeding, innovatie, onderwijs en op medisch vlak.

Deze voorzieningen en faciliteiten worden aangeboden aan topsporters en talenten die deelnemen aan fulltime trainingsprogramma's. Binnen het CTO Zuid wordt getraind door topsporters en talenten in regionale (instroom)programma's (met als doel de Olympische Spelen in 2028), nationale programma's (doel de Olympische Spelen van 2020 en 2024) en door individuele toptalenten die (nog) niet in een programma zitten. Focussporten in Eindhoven zijn zwemmen (wedstrijdzwemmen, schoonspringen en waterpolo heren), turnen en trampolinespringen, judo en vrouwenvoetbal. Naast sporters die een focussport beoefenen trainen er tevens individuele sporters uit verschillende andere sportdisciplines binnen het CTO Zuid.

4.3 Bijdrage van instrumenten

De financiering van het CTO/RTO-Zuid wordt in belangrijke mate gerealiseerd door een subsidie van de provincie Noord-Brabant. Op de begroting van 2017 kwam ruim € 800.000,-- van de in totaal bijna € 2 miljoen aan inkomsten van de provincie. Dat gebeurt door middel van een subsidie. De overige inkomsten komen grotendeels vanuit NOC*NSF (bijna € 600.000,--), bonden en huuropbrengsten.

De financiële bijdrage van gemeenten is marginaal. Zonder de subsidie van de provincie lijkt het niet mogelijk het CTO voor de regio te behouden. Gemeenten zijn niet in staat het bedrag op te vangen dat de provincie momenteel in talentontwikkeling investeert.

4.4 Sociaal-maatschappelijk en economisch effect

De provincie zet sterk in op een klimaat waar talent zichzelf kan ontplooien. Dat geldt specifiek ook voor de sport: waar topsporters en talenten zich willen vestigen, waar Brabantse talenten de mogelijkheid hebben om zich in hun eigen omgeving te ontwikkelen en waar ze ook na hun carrière willen blijven wonen.

Goede (sport)faciliteiten, programma's en de aanwezigheid van universiteiten en hogescholen zijn daarvoor belangrijk. Deze ingrediënten zijn in Brabant aanwezig. De focus op talentontwikkeling in de provincie in het algemeen wordt via talentontwikkeling in de sport concreet geladen.

Naast de meerwaarde die dit biedt voor de talenten en topsporters zelf, hebben de topsporters ook een functie als rolmodel richting het Brabantse volk. Successen van Brabantse sporters leiden tot een gevoel van trots onder de bevolking. Het gevoel van saamhorigheid dat hiermee gepaard gaat leidt eveneens tot een versterking van het leef- en vestigingsklimaat.

Economisch heeft de sportlijn Talentontwikkeling vooral een direct effect op de hoofd- en co-locatie in Eindhoven en 's-Hertogenbosch (met name rond het Nationaal Zwembad De Tongelreep en De Maaspoort/Flik Flak hal). Daarnaast wordt er geïnvesteerd in huisvesting voor sporttalenten en worden er banen gecreëerd voor onder andere coaches, voedingsdeskundigen en andere specialisten. Ook besteden de sporters en de entourage daaromheen (coaches, trainers) direct, waardoor een economisch effect ontstaat in en om Eindhoven en 's-Hertogenbosch. Een deel van het economische effect slaat neer in Woensdrecht (Nationaal Trainingscentrum Veldrijden) en in andere plaatsen waar zich regionale trainingscentra bevinden, zoals Tilburg (roeien, handbal, triatlon, schaatsen), Breda (schaatsen, atletiek), Roosendaal (boksen), Vught (atletiek) en Deurne (badminton).

Samenvatting

Het aandeel Brabantse topsporters en talenten bedraagt 16% van het landelijk totaal (KPI: >16%). Sporttalenten geven Brabant een 7,1 als het gaat om aantrekkelijkheid van de regio om je als sporter te ontwikkelen. Ook deze KPI is daarmee niet behaald, aangezien de streefwaarde een 8 is. In 2014 was het cijfer nog een 7.5, maar veel conclusies kunnen daar niet aan verbonden worden. De groep die heeft meegewerkt aan het onderzoek is qua samenstelling flink veranderd in de afgelopen vier jaar. Het is dan ook goed mogelijk dat zij andere eisen of wensen hebben, waardoor het cijfer lager is komen te liggen. Door de wijzigingen zijn de cijfers niet goed te vergelijken met eerdere metingen.

De financiële bijdrage van de provincie is van groot belang voor het CTO in Brabant. De subsidie van ruim € 800.000,-- is bijna de helft van de totale begroting. Ondanks het niet behalen van de KPI's, zijn er wel sociaal-maatschappelijke en economische effecten gerealiseerd. Zo zijn Brabanders trots op topsporters uit de regio en heeft de sportlijn Talentontwikkeling rechtstreeks economisch effect op de gemeenten Eindhoven en 's-Hertogenbosch door middel van accommodatiehuur en investeringen in huisvesting voor topsporters en talenten.

Hoofdstuk 5 Innovatie en Technologie

5.1 Achtergrond sportlijn Innovatie en Technologie

Brabant hecht er veel waarde aan om zich (inter)nationaal te onderscheiden met een sterk innovatief karakter. Dat geldt ook voor de sport. Via de Stichting Sports & Technology is er in de vorige beleidsperiode een samenwerking tot stand gebracht tussen het bedrijfsleven, kennisinstellingen en de sport. Dit cluster wordt ondersteund door de provincie en heeft als doel om door middel van het cluster innovatie voor bewegen en sport te stimuleren, met als aandachtspunt vitaliteit. De opdracht van het cluster is daarmee om niet alleen innovaties gericht op sport aan te jagen, maar vooral bij te dragen aan maatschappelijke opgaven.

Een van de meest urgente maatschappelijke opgaven is de gezondheid en vitaliteit van inwoners. Bijna 50% van de volwassenen heeft overgewicht (cijfers volksgezondheidszorg.info), waarvan een deel in de vorm van obesitas zelfs in ernstige mate. Verkeerde voeding en onvoldoende beweging zijn de belangrijkste oorzaken hiervan. Zowel maatschappelijk als economisch is er veel te winnen met een goede aanpak van inactiviteit. Door bedrijven, kennisinstellingen, sportorganisaties, zorginstellingen en overheden in een cluster samen te laten werken hoopt de provincie producten en diensten te laten ontwikkelen die mensen in beweging brengen. De provincie heeft daarbij als ambitie om:

- de vitaliteit van Brabanders – met én zonder beperking – te vergroten door de ontwikkeling van (technologische) innovaties die mensen verleiden om meer te bewegen;
- hiermee een hogere omzet van het Brabants bedrijfsleven te realiseren;
- Brabant (inter-)nationaal nog sterker op de kaart te zetten als innovatieve, slimme regio.

Om haar ambities te realiseren heeft de provincie de volgende KPI bepaald:

- Het cluster Sport & Technologie is betrokken in vijf Europese projecten die ten doel hebben via innovatieve toepassingen mensen meer te laten bewegen en bedrijven nieuwe marktkansen te bieden.

De uitvoering van de activiteiten van het cluster ligt grotendeels bij de SportFieldLabs, waarvan er binnen het netwerk van Sports & Technology negen actief zijn. De SportFieldlabs zijn laboratoria in de praktijk, dichtbij de sporters en de sportomgeving. Bedrijven en kennisinstellingen werken op zo'n locatie nauw samen met de sport en met (semi)overheden in het bedenken, ontwikkelen en testen van nieuwe producten, diensten, faciliteiten en interventies.

5.2 Behaalde en te verwachten resultaten

Met de Stichting Sports & Technology als aanjager is vanuit de Brainportregio in de afgelopen tien jaar geleidelijk het open innovatie cluster Sport & Technologie ontstaan door bundeling van de ambities en kansen van sport (Sportfieldlabs), kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheid. Landelijk gezien heeft het cluster in die 10 jaar een goede naam opgebouwd. De gestelde KPI is eind 2018 gerealiseerd.

Al in 2017 waren er drie van de in de totaal vijf gevraagde projecten in uitvoering. De lopende projecten waren Nano4Sports, EU4Sports Cluster Alliance en Vitality Living Lab. In 2018 zijn de andere twee grote projecten gestart: Stad in Actie en Inno4Sports.

Hoewel de doelstelling SMART is geformuleerd, zegt de KPI weinig over bereikte resultaten en effecten. De voortgang van de doelstelling is namelijk gemakkelijk te kwantificeren, maar zegt niets over de bijdrage van het cluster aan de economie of maatschappij. Dat komt doordat de KPI input- en aanbodgericht is. De provincie heeft zich dit bij de vaststelling van de KPI gerealiseerd. Destijds waren er vanuit het cluster geen gegevens beschikbaar op basis waarvan een outcome-doelstelling kon worden geformuleerd. Daarnaast is de provinciale inzet in de sportlijn innovatie en technologie gericht op het aanjagen en verbinden. Dit is lastig in een outcome-doelstelling vast te leggen.

De projecten zelf kennen in hun projectstructuur wel specifieke doelstellingen op het gebied van het vergroten van de vitaliteit, de verbinding van sport en data en/of technologie, het ontwikkelen van waardeketens (netwerken), productontwikkeling of het ontwikkelen van concepten om de buitenruimte meer te benutten in het kader van bewegen. In bijlage 3 zijn de doelstellingen opgenomen van de vijf internationale projecten die in het kader van Innovatie & Technologie zijn gestart.

Naast de doelstelling om te participeren in vijf Europese projecten, participeert het cluster Sports & Technologie in nationale programma's van onder meer het Ministerie van EZ (stimuleren tot het uitvoeren van meerjarige innovatieplannen) en heeft het cluster geparticipeerd in een project om MKB-ondersteuning in de innovatiefunnel te verbeteren (samen met Brainport).

Verder zijn de ambities van het cluster (implementeren van innovaties voor bewegen, sport en vitaliteit voor verschillende doelgroepen) opgenomen in de Brainport Nationale Actieagenda, er zijn verbindingen tot stand gebracht tussen het nationale sportinnovator programma (van VWS/ZonMW) en de regionale sportinnovator-labs (met als resultaat ondersteuning van vijf regionale labs met nationale middelen, circa € 75.000,-- per lab voor een periode van 3 jaar). Ook is een deelprogramma ontwikkeld in het HightechXL acceleratie programma, waaraan zeven sport- en vitaliteitsbedrijven hebben deelgenomen.

5.3 Bijdrage van instrumenten

De provincie steekt al lang geld in Sports & Technology. De jaarlijkse bijdrage (subsidie) bedraagt € 275.000,-- voor reguliere activiteiten als clustermanagement, verbindingen en loketfunctie, projectontwikkeling, communicatie en events.

Hoewel de provinciale bijdrage meer dan de helft van de totale inkomsten beslaat, lijkt de financiële bijdrage voor het cluster niet het belangrijkste. Respondenten noemen de verbinding en kennisdeling als belangrijkste taak van de provincie. Die rol moet echter wel gefinancierd worden, hetgeen de provincie met haar subsidie mogelijk maakt.

5.4 Sociaal-maatschappelijk en economisch effect

De negen SportFieldLabs zijn belangrijke knooppunten binnen het netwerk van Sports & Technology. Onderling onderhouden ze nauwe contacten en wisselen kennis, ervaringen, producten, faciliteiten en contacten uit. Waar mogelijk wordt ondersteuning geboden bij de organisatie, funding en begeleiding van projecten en start-ups. Zo vormen de SportFieldLabs een broedplaats voor innovaties en nieuw ondernemerschap. Zo wordt bijgedragen aan de regionale economie.

Op dit moment is de scope van het cluster echter te smal om echt effect te kunnen realiseren, zo is door meerdere respondenten gesteld. Om maatschappelijke impact te genereren en duurzaam bij te dragen aan een vitale samenleving, is het noodzaak om samenwerking tot stand te brengen die disciplines, beleidsdomeinen, sectoren en individuele organisaties overstijgt. Door regionaal en thematisch te verbinden en te versterken ontstaan duurzame en toekomstbestendige partnerships die ernaar streven om maatschappelijke impact te maximaliseren. Vanuit de provinciale economische sector staat men open voor verbinding en inbedding in het bredere provinciale innovatiebeleid gericht op topsectoren (Life Sciences and Health, High Tech Systems), maar dit is nog niet gerealiseerd.

Samenvatting

De KPI om bij vijf Europese projecten betrokken te zijn die ten doel hebben via innovatieve toepassingen mensen meer te laten bewegen en bedrijven nieuwe marktkansen te bieden, is gemakkelijk behaald. Dat zegt echter weinig over de bijdrage van het cluster aan de economie en de maatschappij. De KPI is inputgericht, maar zegt niets over de effecten. De scope van het cluster is daarnaast te smal om maatschappelijk veel effect te genereren. Daarom is het noodzaak om samenwerking tot stand te brengen die disciplines, beleidsdomeinen, sectoren en individuele organisaties overstijgt. Het cluster rond Innovatie & Technology heeft de afgelopen jaren een goede naam in Nederland opgebouwd op het gebied van innovatie in de sportsector.

Hoofdstuk 6 Urban sports

Tijdens de beleidsperiode is er steeds meer landelijke en regionale aandacht ontstaan voor Urban Sports. Hoewel niet gedefinieerd als afzonderlijke sportlijn in de sportagenda, zijn de provincie, BrabantSport en Sportservice Noord-Brabant wel adaptief en wendbaar geweest om deze nieuwe sport- en beweegvormen te omarmen en in Brabant te ontwikkelen.

In februari 2018 is door een kernteam bestaande uit vertegenwoordigers van het B5 Urban Platform (B5UP), Sportservice Noord-Brabant en BrabantSport het Ambitieplan Urban Sports & Culture Brabant 2018-2020 opgesteld. In dit plan heeft Brabant de ambitie gesteld om wereldwijd aansprekende urban evenementen te organiseren, urban sports & culture structureel te professionaliseren en urban sports & culture veelvuldig inzetbaar te maken voor sociaal-maatschappelijke activiteiten.

Urban Sports

De wijze van beoefening en de behoefte aan sport en cultuur is de afgelopen 20 jaar sterk veranderd. De urban sports & culture scene is een lifestyle die aan deze veranderende behoefte invulling geeft. Simpel gezegd zijn urban sports de sporten die het straatbeeld in de wijk kenmerken. Voorbeelden hiervan zijn skateboarden (disciplines street en park), BMX freestyle, freerunning, inline skating, urban climbing, street basketball/3x3 basketball, stuntstep, longboard skate, tricking, calisthenics en slackline. Nieuwe vormen van bewegen, die aansprekend zijn voor jongeren. Ook het Internationaal Olympisch Comité herkent die veranderende sport- en beweegcultuur: nieuwe sporten uit de urban scene zoals snowboarden, golfsurfen en skateboarden zijn of worden toegevoegd aan het Olympische programma.

Brabant kent een opvallend grote en actieve urban sports & culture scene. Zo bezoeken er jaarlijks 55.000 Brabanders een skatepark, spelen er jaarlijks circa 2.500 Brabanders 3x3 basketbal, bezoeken 45.000 mensen een evenement binnen de scene en bedraagt het aantal Brabanders dat urban sports & culture beoefent naar schatting in totaal 250.000.

Binnen het ambitieplan Urban Sports is focus aangebracht: Wat betreft het organiseren van wedstrijden en grotere events is ervoor gekozen om dit alleen voor skateboarden (zowel street als park) te doen. Er zijn Nationale Training Centra (NTC) opgezet voor skateboarden (discipline park) en BMX Freestyle. Het opgezette Urban Sports Performance Centre (USPC) richt zich op skateboarden, BMX Freestyle en freerunnen.

BrabantSport werkt samen met de provincie Noord-Brabant, Sportservice Noord-Brabant en de B5 steden (Breda, Tilburg, 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Helmond) aan een verdere professionalisering van de urban kwaliteit die er al is. Daaronder vallen vier skateparken, een overdekte BMX hal en trainingsfaciliteiten voor skateboarden (park en street), BMX freestyle, freerunnen en basketbal 3x3.

De provincie heeft snel geschakeld in de afgelopen beleidsperiode en in 2018 reeds € 300.000,-- geïnvesteerd. In 2019 brengen de B5-steden en BrabantSport samen een vergelijkbaar bedrag bijeen voor de urban sports. De ambitie om urban sports & culture in Brabant te ondersteunen is opgenomen in de Stedelijke Agenda BrabantStad.

De lijn Urban sports is verweven met in ieder geval drie van de vier bestaande sportlijnen. Zo ondersteunt het CTO Zuid het NTC BMX freestyle en het NTC skateboard. In de lijst met evenementen die worden gesponsord, wordt jaarlijks ruimte gereserveerd voor een of een combinatie van event(s) op het gebied van skateboarden (als opmaat voor de ambitie om een WK skateboarden in Brabant te organiseren). Het Urban Sports Performance Centre (USPC) is opgericht door InnoSportLab Sport & Beweeg en Paramedisch Expertise Centrum Eindhoven B.V. (PECE). Het USPC werkt nauw samen met de Brabantse urban scene en in afstemming met CTO Zuid en BrabantSport (Events). Op Uniek Sporten is nog geen initiatief ontplooid rondom urban sports.

Samenvatting

Urban Sports is een nieuwe vorm van bewegen, waarmee met name andere, jongere doelgroepen bereikt worden. Door wendbaarheid binnen de huidige sportagenda hebben de provincie, BrabantSport en SSNB een ambitieplan opgesteld voor Urban Sports, waarbij gefocust wordt op specifieke evenementen en talentontwikkeling. Via Urban Sports worden drie van de vier sportlijnen (evenementen, talentontwikkeling en innovatie & technologie) op een natuurlijke wijze aan elkaar verbonden.

Hoofdstuk 7 Governance

7.1 Positie BrabantSport en de ingezette beweging

Na de keuze voor de vier programmalijnen is besloten om de uitvoering van deze programmalijnen deels buiten de provincie te plaatsen. BrabantSport is daarbij de uitvoeringsorganisatie die zich nadrukkelijk met drie van de vier sportlijnen bezighoudt. Voor de instelling van BrabantSport is gebruikgemaakt van een 'slapende stichting' Topsport Brabant, die formeel onder de Stichting Sportservice Noord-Brabant valt. BrabantSport is gemandateerd door de directeur-bestuurder van Sportservice Noord-Brabant en functioneert daarmee feitelijk als zelfstandige uitvoeringsorganisatie.

De uitvoering van de vierde programmalijn (Aangepast sporten) is door de provincie Noord-Brabant zelf opgepakt. Een deel van de uitvoering (de campagne rond Aangepast sporten) is door BrabantSport ingevuld.

De uitvoeringsorganisaties

Er zijn drie uitvoeringsorganisaties actief voor de provincie Noord-Brabant:

- De Stichting Sportservice Noord-Brabant (SSNB) voert op projectbasis een aantal projecten uit voor de provincie, met name op het gebied van Aangepast sporten. De taken en rollen van SSNB concentreren zich verder vooral op werkgeverschap (van trainers en coaches) en advies en uitvoering van lokale projecten (via consultancy en projectmanagementrollen bij lokale overheden en andere aanbieders van sport). De verbinding tussen de provincie en SSNB is met het wegvallen van de instellingssubsidie een aantal jaren geleden veranderd: meer focus op specifieke activiteiten via projectsubsidies.
- BrabantSport is de uitvoeringsorganisatie voor evenementen en talentontwikkeling. Daarnaast coördineert BrabantSport de programmalijn Innovatie en Technologie, waarbij zij aanspreekpunt voor de al bestaande stichting Sports & Technology is.
- Stichting Sports & Technology is gericht op het (laten) ontwikkelen van innovaties op het gebied van sport en bewegen, met als aandachtspunt vitaliteit. De Stichting wordt mede gedragen door kennispartners als de Fontys Hogeschool, de TU Eindhoven en Brainport.

De kwaliteit van BrabantSport

BrabantSport wordt door de stakeholders (h)erkend als de uitvoeringsorganisatie op het gebied van sport in Noord-Brabant. Stakeholders geven aan het belangrijk te vinden dat er snel en daadkrachtig geschakeld kan worden en dat dit met BrabantSport ook het geval is.

Daarnaast is binnen BrabantSport in korte tijd veel kennis en expertise op het gebied van sportevenementen en talentontwikkeling opgebouwd. Daarmee wordt BrabantSport beschouwd als hoogwaardig en erkend gesprekspartner, zowel voor evenementenorganisatoren als voor sportbonden en andere betrokken uitvoerende organisaties op het gebied van talentontwikkeling.

De provincie Noord-Brabant heeft de ambitie uitgesproken om meer private financiering te realiseren voor BrabantSport, waardoor een verschuiving moet ontstaan van volledig publiek gefinancierde programmalijnen naar publiek-privaat gefinancierd. Deze ambitie is makkelijker te realiseren voor een uitvoeringsorganisatie op afstand dan voor een publiekrechtelijk orgaan als de provincie.

BrabantSport is gestart met het ontwikkelen van partnershippakketten. In november 2017 is de kick-off geweest van het partnermodel en sindsdien zijn private partijen benaderd en soms al gecommitteerd. De ambitie om het topsportevenement Vuelta 2020 (in Brabant en Utrecht) ook met publiek-private partnerships te financieren, heeft daarbij het afgelopen jaar enerzijds tot wat 'interne concurrentie' geleid: bedrijven werden zowel voor BrabantSport als de Vuelta benaderd. Tegelijkertijd is het ook een vliegwiel geweest om de partnerships te concretiseren en om beide ambities (het concrete project Vuelta en een meerjarige structurele ambitie op het gebied van evenementen en talentontwikkeling) aan elkaar te kunnen koppelen. In 2017 waren vijftien private partners (vooral in dienstverlening), waarbij vijftien partners de doelstelling was. Het provinciale aandeel van de financiering van BrabantSport was in 2017 63% (waarbij de doelstelling maximaal 70% was). In 2018 hebben de eerste partners zich ook daadwerkelijk financieel (cash) gecommitteerd aan BrabantSport. Het aantal partners is gestegen naar 35 (met een private cash bijdrage van € 200.000,--), waardoor het aandeel van de bijdrage van de provincie aan BrabantSport is gedaald naar 54%.

Door respondenten wordt aangegeven dat het brede programma van BrabantSport interessant is voor private partners: partnerships om de sportinhoud mede te faciliteren, met exposure op het gebied van evenementen en topsport. Door respondenten wordt wel gewezen op de wederkerigheid, waarbij ook de provincie moet blijven investeren in onder meer talentontwikkeling en evenementen.

7.2 Regie en uitvoering

Bij de uitvoering van de programmalijnen heeft de provincie de beleidsdoelstellingen geformuleerd (de sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019). Daarmee vervult de provincie de rol van beleidsontwikkelaar en regisseur. Daarnaast heeft de provincie Noord-Brabant ervoor gekozen om de uitvoering van Aangepast Sporten zelf te doen.

Met BrabantSport (talentontwikkeling, evenementen, coördinatie van Innovatie & Technologie), de provincie zelf (Aangepast Sporten) en Sportservice Noord-Brabant (specifieke projecten rond de maatschappelijke rol van sport) zijn er in ieder geval drie uitvoeringsorganisaties die zich bezighouden met sport en bewegen (partijen uit het cluster Innovatie & Technologie niet meegerekend). De relatie tussen beleid en uitvoering op de vier programmalijnen ligt er tussen de provincie en BrabantSport (als overkoepelende organisatie). Op de sportlijn Innovatie is de relatie tussen de provincie en de Stichting Sports & Technology stevig, evenals de relatie tussen de provincie en SSNB op het gebied van Aangepast sporten.

Er wordt door stakeholders en partners waardering uitgesproken over wat er in korte tijd is opgebouwd door BrabantSport en hoe beleid is ontwikkeld door de provincie.

Wel geven respondenten aan dat het de afgelopen 1,5 jaar af en toe onduidelijk was waar ze terecht konden: bij BrabantSport voor sponsoring van evenementen bijvoorbeeld, maar bij de provincie voor een subsidieaanvraag op het gebied van side-events bij die evenementen. De afbakening van beleid en uitvoering kan aangescherpt worden, waarbij de provincie vooral de beleidsmatige rol oppakt en de volledige uitvoering bij uitvoeringspartner(s). In het kader van herkenbaarheid voor stakeholders, duidelijkheid en efficiency wordt het wenselijk geacht dat er niet te veel uitvoeringsorganisaties betrokken zijn bij de uitvoering van de provinciale sportlijnen: bij voorkeur één uitvoeringsorganisatie voor de provinciale sportagenda.

In dat opzicht is het afwijkend te noemen dat de uitvoering van Aangepast sporten primair bij de provincie ligt en de uitvoering van de andere programmalijnen bij BrabantSport. Uit de interviews en het werkatelier komt naar voren dat het voor de afgelopen periode 2016-2019 wellicht afwijkend, maar wel verdedigbaar is geweest om de uitvoering bij de provincie te houden, vanwege het nieuwe karakter van de programmalijn en de politieke aandacht voor dit thema. Voor de toekomst kunnen de stakeholders zich voorstellen dat de uitvoering op een andere wijze belegd wordt.

Samenvatting

Met de installatie van BrabantSport zijn beleid (regie) en uitvoering nadrukkelijker uit elkaar gehaald. BrabantSport is verantwoordelijk voor de uitvoering van drie van de vier sportlijnen (samen met Sports & Technology voor innovatie & technologie), de provincie doet de uitvoering van Aangepast sporten. De uitvoerende rol van de provincie bij Aangepast sporten wordt begrepen door stakeholders, maar er wordt geadviseerd om alle uitvoering op termijn bij een uitvoeringsorganisatie onder te brengen. BrabantSport wordt gewaardeerd om haar wendbaarheid, kennis en expertise en snelheid van handelen. BrabantSport heeft als doelstelling meegekregen om meer private financiering te realiseren. Het aantal gecommiteerde partners ligt op doelstelling, waarbij partners tot 2018 vooral in diensten en producten een partnership zijn aangegaan. Vanaf 2018 zijn de eerste partners gecommiteerd die ook een financieel partnership (in cash) zijn aangegaan.

Hoofdstuk 8 De focus en het effect

8.1 Effect van de sportagenda op economie en sociaal-maatschappelijke agenda

Sport verbindt en verbreedt: via samen sporten en bewegen wordt de participatie vergroot, via sportverenigingen ontstaan nieuwe netwerken. Sport en bewegen kunnen zorgen voor een vitalere samenleving. Topsportprestaties en evenementen zorgen voor een gevoel van trots, zowel landelijk als regionaal en lokaal. Innovaties kunnen nadrukkelijk bijdragen aan de ontwikkeling van topsportprestaties, aan de doorontwikkeling van evenementen, aan de versterking van de vitaliteit.

De sociaal-maatschappelijke impact van de programmalijnen komt vooral tot uiting in samenhang en verbondenheid. Bij Aangepast sporten gebeurt dat door sport en bewegen bereikbaar te maken voor mensen die niet op natuurlijke manier met sport en bewegen in aanraking komen. Daarmee worden nieuwe sociale netwerken ontsloten en de vitaliteit bevorderd. Bij evenementen worden nadrukkelijk doelstellingen geformuleerd om mensen met het evenement een gevoel van verbondenheid, saamhorigheid en trots te geven en een prikkel om meer te bewegen. Het inzetten op talentontwikkeling straalt uit dat er een klimaat gecreëerd wordt waarbij Brabantse talenten zich in hun eigen omgeving kunnen blijven (door)ontwikkelen, dat er maatschappelijke waarde gehecht wordt aan de ontplooiing van talent, ook op het gebied van sport. In dat licht moet de koppeling met innovatie ook gezien worden: het creëren van maatschappelijke impact via hele specifieke impulsen in de topsport of via generieke innovaties op het gebied van vitaliteit.

De sociaal-maatschappelijke impact is het sterkst zichtbaar bij Aangepast sporten en Evenementen, maar de kracht zit in de totale verbinding van de programmalijnen.

De economische impact van de programmalijnen heeft een direct effect bij de programmalijn Evenementen. In de doelstelling staat dat economische effect (€ 15 - € 20 miljoen) expliciet benoemd. De topsportprogramma's en het CTO Zuid zorgen daarnaast ook voor een direct bestedingseffect en werkgelegenheid (coaches, trainers, leveranciers). Bij Innovatie en Technologie hebben vanaf 2012 Brabantse MKB-bedrijven met hulp van de stichting Stichting Sports & Technology gebruik gemaakt van de landelijke zogenoemde IPC-regeling (zie bijlage 3) om innovatie in de sport te bevorderen. Met een totale subsidie van € 3 miljoen is door de MKB-bedrijven zelf nog eens € 9 miljoen geïnvesteerd in ontwikkeling. Bij Aangepast sporten is het economisch effect vooral indirect en impliciet: door vergroting van de vitaliteit van een specifieke doelgroep, waarmee onder meer ziekteverzuim beperkt kan worden.

Noord-Brabant in landelijk perspectief

In Nederland is de wijze waarop provincies investeren in sport zeer divers. Er zijn drie provincies met een concreet sportbeleid en een inhoudelijke rol: de provincies Limburg, Gelderland en Noord-Brabant. Gelderland is daarvan de grootste investeerder met € 25 miljoen in de periode 2016-2019 (waarvan € 20 miljoen eenmalig en € 1,1 miljoen jaarlijks structureel). Limburg investeert jaarlijks € 4 miljoen (in 2018 en 2019; ter versterking van de provinciale sportinfrastructuur, bevordering van een actieve en gezonde leefstijl en creëren van effecten voor economie en toerisme). Noord-Brabant had de afgelopen jaren € 11,5 miljoen eenmalig beschikbaar en daarnaast staat er structureel € 375.000 op de begroting voor sport.

De overige provincies hebben veelal geen specifiek sportbeleid, maar investeren wel kleinere bedragen in sport en bewegen. Overijssel investeert vanaf oktober 2018 € 1 miljoen in sport en bewegen (subsidieregelingen gericht op bewegen in de openbare ruimte en gezonder leven en bewegen). Noord-Holland investeert eenmalig € 2,1 miljoen in acht topsportprojecten, waarmee een aantrekkelijker klimaat gecreëerd moet worden voor grote sportevenementen en accommodaties. Friesland en Flevoland ondersteunen hun uitvoeringsorganisatie (Sport Fryslân en Sportservice Flevoland) jaarlijks met € 600.000,--. Groningen investeert jaarlijks € 500.000,-- in talentontwikkeling, evenementen en sportstimulering. Daarnaast worden incidenteel investeringen gedaan in evenementen (zoals Utrecht voor de Vuelta in 2020).

In Drenthe, Zuid-Holland en Zeeland is geen specifiek sportbeleid.

Sport komt de laatste jaren weer nadrukkelijker op de politieke provinciale agenda, vooral op het gebied van gezondheid en evenementen.

8.2 Succes van de focus en samenhang van de programmalijnen

De provincie Noord-Brabant heeft sinds 2016 gekozen voor vier onderscheidende programmalijnen. Deze programmalijnen kennen een bovenlokale en overstijgende rol. De provincie stuurt in haar beleid op verbinding tussen die programmalijnen, op kennisuitwisseling en op samenhang. BrabantSport stuurt in haar uitvoerende rol bij stakeholders en partners eveneens op die samenhang. Onder meer door bij evenementenorganisatoren aandacht te vragen voor side-events op het gebied van Aangepast sporten, voor innovatie, door parasporten op te nemen binnen het hoofdprogramma van een topsportevenement.

Side-events: meer samenhang tussen de sportlijnen

Om de sociaal-maatschappelijke en economische waarde van de door de provincie ondersteunde evenementen te verhogen, stimuleert de provincie het organiseren van side-events. De Marathon Eindhoven is hiervan een mooi voorbeeld. De organisator hiervan heeft als primair doel om een goed georganiseerd top- en breedtesportevenement neer te zetten voor nationale én internationale topatleten, voor recreatieve hardlopers en voor bezoekers uit Eindhoven en daarbuiten.

Daarbij worden side-events als de 5K4ALL georganiseerd, een wedstrijd voor mensen die niet willen of kunnen hardlopen, maar wel deel uit willen maken van het evenement. Dit kunnen mensen in een rolstoel zijn, maar ook skaters, handbikers of Nordic Walkers. Door middel van het Marathon Eindhoven Innovation Lab, waaraan partners als de TU Eindhoven, Fontys Hogescholen, Sports & Technology, ASML en Philips een bijdrage leveren, wil de Marathon Eindhoven zich daarnaast ontwikkelen tot de meest innovatieve marathon ter wereld.

Zo wordt er naast de sociaal-maatschappelijke en economische waarde van het evenement an sich, ook bijgedragen aan de sportlijnen Aangepast sporten en Innovatie & Technologie. De side-events zorgen voor meer samenhang tussen de verschillende sportlijnen en dragen in het geval van een evenement als de Marathon Eindhoven tevens bij aan het imago van Brabant als innovatieve regio.

Met stakeholders als evenementenorganisatoren, de grote gemeenten en sportbonden worden sessies belegd om kennis uit te wisselen over de programmalijnen, om ervaringen te delen en te kijken waar innovaties kunnen worden overgenomen. BrabantSport stelt haar kennis beschikbaar aan haar netwerk: sportinhoudelijke kennis, kennis van lokale situaties of van de regio, kennis van de provinciale doelstellingen en hoe die moeten worden nagestreefd binnen de programmalijnen. Die aanpak (sturing op beleid en op de uitvoering) begint zijn vruchten af te werpen. Waar evenementenorganisatoren in eerste instantie terughoudend waren om specifieke side-events op te nemen in hun programma, wordt de vraag inmiddels begrepen en ook proactief opgenomen bij nieuwe evenementen. BrabantSport wordt als kennispartner geraadpleegd door grote gemeenten en sportbonden op het gebied van talentontwikkeling en topsport.

Team Brabant Sport

Brabantse topsporters uit verschillende sporten hebben zich verenigd in Team Brabant Sport. Gezamenlijk geven zij een 'gezicht' aan de Brabantse sport en trachten zij een bijdrage te leveren aan een trotse, gezonde en beter presterende samenleving. Deelnemende sporters als Lars Boom en Marianne Vos (wielrennen), Yuri van Gelder (turnen) en Michael van Gerwen (darten) zetten zich in om Brabanders te stimuleren om (nog meer) te bewegen en creëren een omgeving waarin sporters trots zijn én blijven op Brabant als kennis-, innovatie- en topsportregio.

Dit concept is op provinciaal niveau uniek te noemen. Steden als Rotterdam en Den Haag hebben op regionaal of stedelijk niveau hun topsporters, maar geen andere provincie weet haar sporters zo in te zetten als Brabant. Het feit dat Michael van Gerwen uitgebreid gehuldigd wordt voor het behalen van zijn derde wereldtitel en wordt toegesproken door een gedeputeerde, is vanuit bijvoorbeeld de provincie Zuid-Holland ondenkbaar.

De programmalijnen zijn herkenbaar voor het sportveld. De rol van de provincie (en van BrabantSport) is duidelijker en komt nadrukkelijker naar voren in het sportlandschap. De provincie wordt minder gezien als 'flappentap' en meer als samenwerkingspartner, die een verbindende rol vervult. De provincie zit minder op het terrein van lokale overheden, die binnen het sportlandschap vooral een faciliterende of initiërende rol op lokaal niveau hebben (realiseren en (laten) exploiteren van sportaccommodaties, sport- en beweegstimulering, impulsen voor sociale cohesie en participatie via sport, het vitaliseren van sportverenigingen). Met de keuze voor de programmalijnen begeeft de provincie zich dus minder op het lokale domein en de lokale invloedsfeer.

Waar de provincie zich nog wel richt op sport- en beweegstimulering (Aangepast sporten) gebeurt dat door een verbindende rol te vervullen voor de (bovenlokale) sportloketten, voor een doelgroep die veelal ook bovenlokaal benaderd moet worden. De rol die de provincie de afgelopen jaren op het gebied van sport gespeeld heeft, is daarmee onzes inziens een geëigende rol.

8.3 Potentiële gevolgen van het terugtrekken van de provincie

Bij de interviews en de werkateliers is expliciet de vraag gesteld wat er gebeurt als de provincie zich terugtrekt uit de Brabantse sport. De inschattingen wisselen per programmalijn.

De grootste gevolgen worden verwacht bij de programmalijn Talentontwikkeling. De bijdrage van de provincie aan het CTO Zuid (topsport en talentontwikkeling) kan niet worden opgevangen door andere partners. De bijdrage maakt een substantieel deel uit van de exploitatie van het CTO Zuid (ongeveer de helft van de begroting). De verwachting is dat wanneer die bijdrage wegvalt, de financiering niet rond te krijgen is en daarmee de structuur onder talentontwikkeling en topsport in Brabant wegvalt. Programma's worden dan (waar mogelijk) ondergebracht bij andere CTO's in Nederland en talentontwikkeling in de sport verdwijnt dan uit Brabant.

Ook regionale initiatieven in bijvoorbeeld Breda en Tilburg (Regionale Talentcentra, die nauwe verbindingen hebben met het CTO Zuid) dreigen dan te verdwijnen. Daarnaast worden vanuit verschillende topsportprogramma's (onder meer turnen) verenigingstrainers gekoppeld aan topsporttrainers, zodat de kwaliteit van de breedtesport profiteert van de aanwezigheid van topsportprogramma's. Die koppeling (en versterking) verdwijnt op het moment dat topsport- en talentprogramma's in de provincie wegvallen.

Bij Aangepast sporten wordt aangegeven dat vooral de verbindende, coördinerende rol van de provincie gewaardeerd wordt en dat die moeilijk anders ingevuld kan worden. Wanneer de provincie wegvalt, is de verwachting dat er minder samenhang ontstaat tussen de loketten, het sportaanbod en de vragers (wegvallen van kennis en netwerksturing).

Bij structurele evenementen wordt het effect van een terugtrekkende rol van de provincie niet eenduidig beoordeeld. Evenementenorganisatoren geven aan dat de bijdrage van BrabantSport c.q. de provincie in veel gevallen een relatief klein deel van de begroting is en dat evenementen ook zonder sponsoring van BrabantSport in zijn algemeenheid georganiseerd kunnen blijven worden. Dit geldt niet voor incidentele evenementen: zonder bijdrage van de provincie (begrotingssubsidie) wordt het zeer problematisch om dergelijke evenementen te organiseren. Bij de Vuelta 2020 was er zeer waarschijnlijk geen evenement geweest zonder de bijdrage van de provincie. Ook zullen (structurele en incidentele) evenementen voor een direct economisch effect in Brabant blijven zorgen. Tegelijk wordt aangegeven dat de sturing op neveneffecten weg zal vallen: minder tot geen focus meer op maatschappelijke doelstellingen met evenementen, geen nadruk op specifieke side-events voor doelgroepen. Ook bieden evenementen bij uitstek de mogelijkheid voor BrabantSport om haar private partners een platform te geven: exposure die essentieel is voor de ambitie om meer private financiering te realiseren voor BrabantSport, ook voor de andere programmalijnen. Daarnaast zal de ambitie en de regie vanuit BrabantSport om grotere topsportevenementen naar Brabant te halen (met bijvoorbeeld andere publieke partners) mogelijk verdwijnen. In het kader van de Stedelijke Agenda BrabantStad is begin 2018 een gezamenlijke evenementenambitie met bijbehorende afspraken overeengekomen met de BrabantStad-partners. Die gezamenlijke evenementenambitie is als een van de speerpunten van BrabantStad geformuleerd. Als de provincie zich (financieel) zou terugtrekken uit die agenda, kan dat niet zonder gezichtsverlies en kan dat schadelijk zijn voor de onderlinge verhoudingen. De kracht van evenementen (en de sturing daarop) zit in de wederkerigheid, de verbinding naar de andere sportlijnen en de mogelijkheid om op die verbinding te sturen.

De programmalijn Sport & Innovatie kent momenteel nauwelijks private financiering. De lijn is in grote mate afhankelijk van de kennis, inzet en financiering van de kennisinstellingen en deels van de subsidie van de provincie (ondanks de ambitie om meer private financiering te realiseren, is dat tot op heden nog niet gelukt). Het aandeel van de provincie is geen groot deel van de financiering, dus wellicht vallen de consequenties mee. Maar innovatie is tegelijk wel een speerpunt van de provincie.

Die innovatie wordt ook al gerealiseerd bij de organisatie van vernieuwende concepten of vernieuwende locaties bij evenementen, bij de toepassing van innovatie bij talentontwikkeling en bij bijvoorbeeld de ontwikkeling van de beweegkist bij Aangepast sporten. Daarmee vormt innovatie (gedeeltelijk) het onderscheidend vermogen van het sportbeleid.

De negatieve effecten van het wegvallen van provinciale subsidies zijn het grootst bij talentontwikkeling. Vanwege de ambitie om meer private financiering voor BrabantSport te realiseren en de verbindingen naar de andere programmalijnen, zijn ook evenementen en de sturing daarop essentieel. Voor Aangepast sporten is vooral de verbindende coördinerende rol van de provincie noodzakelijk. Bij Innovatie en Technologie is de rol van de provincie onduidelijk. Innovatie fungeert wel als onderscheidend thema op de sportagenda en inzet op dit thema ligt daarmee wel voor de hand.

Overall wordt door stakeholders aangegeven dat de rol van de provincie vooral ook als wederkerig moet worden gezien: om private partijen en gemeenten (bovenlokaal) te laten investeren, is de rol van de provincie ook noodzakelijk. Daarbij wordt primair verwacht dat de organisatiekosten van BrabantSport worden gefinancierd door de provincie, zodat vanuit een basis private financiering verder ontwikkeld kan worden en de verbindende rol kan worden opgepakt. Ook een basisfinanciering van programmalijnen wordt noodzakelijk geacht.

Hoofdstuk 9 Conclusies en aanbevelingen

9.1 Conclusies: concrete effecten en de ingezette beweging

In 2016 is ter opvolging van het Sportplan Brabant 2016 de sportagenda 'Brabant Beweegt 2016-2019' opgesteld. Het doel van deze sportagenda is om sociaal-maatschappelijke en economische effecten te realiseren en zichtbaar te maken. Sport wordt in de sportagenda gepresenteerd als middel om bij te dragen aan een sociaal veerkrachtige samenleving en een sterke Brabantse economie. Vier sportlijnen staan centraal:

1. Aangepast sporten
2. Sportevenementen
3. Talentontwikkeling
4. Innovatie en technologie

Er is in de sportagenda een bewuste keuze gemaakt om niet meer (direct) te investeren in de breedtesport of accommodaties, maar te focussen op bovenlokale programma's. Innovatie als onderscheidend vermogen is leidend. De uitvoering is op afstand gezet bij programmaorganisatie BrabantSport. Met het einde van de looptijd van de sportagenda in zicht en met verkiezingen voor de deur, is ervoor gekozen eind 2018 de resultaten en ingezette beweging in beeld te laten brengen.

In hoeverre zijn de doelen en KPI's van de Sportagenda bereikt?

Brabant is zowel economisch als sociaal maatschappelijk sterker geworden door de uitvoering van de Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019. Hoewel niet elke KPI is behaald, heeft iedere sportlijn in meer of mindere mate bijgedragen aan de ontwikkeling van de Brabantse economie en de sociale veerkracht binnen de provincie. De afgelopen jaren is de samenhang tussen de sportlijnen sterk gegroeid, waarmee ook de afzonderlijke sportlijnen op zich meer rendement hebben gekregen. Zo heeft de sportagenda zich sinds 2016 ontwikkeld tot een totaalprogramma waarin elke sportlijn zowel zelf rendeert alsook de andere sportlijnen versterkt of de potentie heeft dat te doen.

De KPI van de sportlijn Aangepast sporten (50.000 unieke personen aan het sporten of bewegen krijgen) is ambitieus gesteld en gaat binnen de huidige bestuursperiode niet gehaald worden. Tegelijkertijd kan het stimulerend zijn om de lat hoog te leggen: daar spreekt ambitie uit. Sinds de start van een communicatiecampagne in 2018 is er bovendien een stijgende lijn in de resultaten te zien. Inmiddels zijn er 27.300 mensen met een beperking in beweging gekregen. Het zorgt voor plezier, bevordert hun gezondheid en is goed voor hun zelfvertrouwen, waarmee deze sportlijn sociaal-maatschappelijk van groot belang is voor deze specifieke doelgroep binnen Brabant. De verwachting is dat als de ingezette beweging zich voortzet, eind 2019 zo'n 43.700 mensen bereikt worden, waarna de doelstelling na afloop van de beleidsperiode behaald kan worden.

Op de sportlijn Evenementen heeft de focus op minder maar sterkere evenementen geleid tot het gewenste resultaat. Organisatoren van (voornamelijk incidentele) evenementen zijn zich meer bewust geworden van de provinciale doelstellingen en dragen daar bewust aan bij. De KPI's om in de beleidsperiode 2016-2019 € 15 tot € 20 miljoen aan additionele bestedingen te realiseren en een sterker imago van Brabant te creëren, zijn ruim behaald. Beide KPI's zijn gericht op het economisch versterken van Brabant, waardoor kan worden geconcludeerd dat de sportlijn positieve invloed heeft op de Brabantse economie. De focus op minder evenementen, maar evenementen met meer impact lijkt zijn vruchten af te werpen. Ook worden meer grootschalige internationale evenementen (met de 'wow-factor', zoals het EK Vrouwenvoetbal 2017 en de Vuelta in 2020) in Brabant georganiseerd.

De KPI's om 90% van de bezoekers van evenementen een gevoel van verbondenheid en saamhorigheid (sociale cohesie) te geven en om 33% van hen een prikkel te geven om meer te gaan bewegen zijn eind 2018 niet behaald. De verwachting is dat dit ook niet gaat gebeuren binnen de huidige beleidsperiode. Daarbij dient echter te worden opgemerkt dat wetenschappelijk onderzoek meermaals heeft aangetoond dat het geven van een beweegprikkel lastig te realiseren is via rolmodellen. Hoewel deze sociaal-maatschappelijke KPI's niet zijn gerealiseerd, kan toch gesteld worden dat de sportlijn ook op het gebied van sociale veerkracht wel degelijk een positieve invloed heeft gehad.

De sportlijn Talentontwikkeling staat symbool voor Brabant als regio waar talenten zich kunnen ontplooiën en kunnen ontwikkelen. Het aandeel Brabantse topsporters en talenten bedraagt 16% van het landelijk totaal (KPI: >16%). Sporttalenten geven Brabant een 7,1 als het gaat om aantrekkelijkheid van de regio om je als sporter te ontwikkelen. Deze KPI is daarmee niet behaald (streefwaarde is een 8). In 2014 was het cijfer nog een 7,5, maar veel conclusies kunnen daar niet aan verbonden worden doordat de groepen respondenten verschillend waren (sporters uit verschillende takken van sport). Ondanks het niet behalen van de KPI's, zijn er wel sociaal-maatschappelijke en economische effecten gerealiseerd. Zo zijn Brabanders trots op topsporters uit de regio en heeft de sportlijn Talentontwikkeling rechtstreeks economisch effect op (vooral) de regio Eindhoven (en in mindere mate de regio's 's-Hertogenbosch, Woensdrecht en overige regio's in Brabant) via accommodatiehuur, investeringen in huisvesting voor topsporters en talenten en op de werkgelegenheid (meer trainers en coaches bij de topsportprogramma's).

Brabant wil zich onderscheiden op innovatie en sluit daarbij op sportgebied aan via de sportlijn Innovatie en Technologie. De KPI om bij vijf Europese projecten betrokken te zijn die ten doel hebben via innovatieve toepassingen mensen meer te laten bewegen en bedrijven nieuwe marktkansen te bieden, is gemakkelijk behaald. Dat zegt echter weinig over de bijdrage van het cluster aan de economie en de maatschappij. De KPI is inputgericht, maar zegt niets over de effecten. De scope van het cluster is daarnaast te smal om maatschappelijk veel effect te genereren. Het is noodzaak om samenwerking tot stand te brengen die disciplines, beleidsdomeinen, sectoren en individuele organisaties overstijgt. Het cluster rond Innovatie & Technologie heeft landelijk gezien een goede reputatie als aanjager van innovatie in de sport.

Bij de ontwikkeling van de sportagenda moest innovatie het onderscheidend vermogen zijn voor de provincie. Niet alleen op de inhoudelijke programmalijn Innovatie en Technologie, maar vooral ook in de focus op vier nieuwe sportlijnen, de toepassing binnen de sportlijnen en de verandering in de regie (provincie) en de uitvoering. Innovatie als leidend principe is tot zijn recht gekomen in de nieuwe wijze van uitvoering door BrabantSport en de vernieuwende wijze van financiering van evenementen (sponsoring in plaats van subsidie). Inhoudelijk komt innovatie tot zijn recht bij evenementen (onder meer vernieuwende locaties voor evenementen zoals een theater voor het WK Zitvolley, verbinding van reguliere en paralympische evenementen zoals bij het WK Handboog, focus op innovatie bij de marathon van Eindhoven) en innovatie & technologie. Bij Aangepast sporten en talentontwikkeling is innovatie minder leidend geweest, hoewel daar ook goede voorbeelden zijn van slimme verbindingen (initiatief om de fieldlabs voor zwemmen, turnen en wielrennen nauwer te laten samenwerken met het CTO en de rol van het fieldlab Aangepast sporten bij de ontwikkeling van een beweegkist in het kader van Aangepast sporten.

Bijdrage van het instrumentarium, rol van de provincie en effectiviteit en efficiency van de inzet van middelen

Met de sportagenda heeft de provincie duidelijk gekozen voor een bovenlokale rol. De vier sportlijnen gaan over thema's die niet op gemeentelijk of grootstedelijk niveau opgepakt kunnen worden, of waarvan het rendement hoger is zodra het wordt opgepakt op grotere schaal. De uitvoering is grotendeels op afstand gezet bij programmaorganisatie BrabantSport. Het resultaat hiervan is dat er meer daadkracht in de uitvoering zit. BrabantSport weet partijen, zowel overheidsorganisaties als bedrijven, te (ver)binden en wordt daarvoor (h)erkend door stakeholders uit de Brabantse sportwereld. Het op afstand zetten van de uitvoering van het beleid kan dan ook als effectief en efficiënt worden bestempeld.

Door de provincie en door BrabantSport wordt zowel qua beleid als qua uitvoering nadrukkelijk ingezet op verbinding tussen de sportlijnen. Die verbinding werpt zijn vruchten af: er is of ontstaat samenhang tussen de afzonderlijke sportlijnen. De samenhang wordt ook nadrukkelijker opgepakt door stakeholders zelf. De verbindende kracht van provincie en BrabantSport wordt daarbij als toegevoegde waarde gezien. BrabantSport lijkt in staat private partners aan zich te binden, waardoor het aandeel van de provinciale subsidie aan BrabantSport (ten opzichte van de totale financiering) daalt conform de doelstelling.

Via marktconforme sponsoring heeft de provincie (via BrabantSport) de mogelijkheid om te sturen op een bijdrage van structurele evenementen aan het behalen van maatschappelijke doelstellingen. De tegenprestaties die door de marktconforme sponsoring gevraagd kunnen worden (hospitality, branding) zijn belangrijk voor het binden van private partners aan BrabantSport. Verder zijn deze structurele evenementen een belangrijk platform voor relatienetwerken, ook voor andere beleidssectoren. De afgelopen jaren is door de sturing op maatschappelijke doelstellingen steeds meer bewustwording ontstaan bij organisatoren van structurele evenementen en worden deze nadrukkelijker onderdeel van de programmering, hoewel maatschappelijke evenementen voor structurele organisatoren deels ook vooral een kostenpost zijn.

De maatschappelijke activiteiten en evenementen leveren wel nadrukkelijk exposure en inspiratie voor specifieke doelgroepen. Organisatoren van incidentele evenementen incorporeren maatschappelijke doelstellingen steeds vaker in hun hoofdevenement, mede vanwege de sturing door BrabantSport.

De effectiviteit van de sponsoring van evenementen wordt via de (ruim) behaalde KPI van economisch effect aangetoond.

Op het gebied van talentontwikkeling is de financiële bijdrage van de provincie van groot belang voor het CTO Zuid. De subsidie van ruim € 800.000,-- is bijna de helft van de totale begroting. Het effect is dat er een volwaardig topsport- en talentenprogramma in Brabant is, dat ook een aanzuigende werking heeft voor regionale talentontwikkeling.

Bij Aangepast sporten is er een beweging in gang gezet om tot meer sport- en beweegparticipatie te komen bij de doelgroep. De inzet van de provincie is daarmee effectief, ook al wordt de (bewust) ambitieuze gestelde KPI nog niet gehaald. De rol die de provincie in deze programmalijn heeft (zowel beleidsmatig als uitvoerend) is afwijkend van de andere programmalijnen. De vraag is of de uitvoering van deze programmalijn via een uitvoeringsorganisatie niet effectiever kan worden opgepakt. De verbindende rol van de provincie (of een uitvoeringsorganisatie) op het thema wordt wel als cruciaal gezien.

Het effect van de financiering (subsidie) bij Innovatie en Technologie is onduidelijk. Door de inputgerichte KPI en de beperkte rol van de provincie kan niet goed aangegeven worden wat het effect van die financiering precies is. Er worden via de projecten wel economische en maatschappelijke effecten gerealiseerd (investeringen in Research & Development, de ontwikkeling van de beweegkist voor Aangepast sporten), maar vanuit de KPI wordt niet specifiek gestuurd op deze effecten.

De sturing op resultaten van de sportlijnen is de afgelopen periode steeds meer op effect gericht: de KPI's worden gehaald of er is een beweging op gang gekomen, waarbij de KPI's op termijn gerealiseerd kunnen worden. Sterk daarbij is dat het aantal KPI's per sportlijn is beperkt tot een of enkele KPI's. De KPI's van Aangepast sporten en Innovatie en Technologie zijn nog output-respectievelijk inputgericht. De middelen van de provincie lijken daarmee effectief ingezet, ook door de scheiding van beleid en uitvoering. Die scheiding van beleid en uitvoering wordt door stakeholders gewaardeerd: door de daadkracht en snelheid van handelen van de uitvoeringsorganisatie BrabantSport lijkt het erop dat de middelen ook efficiënt zijn ingezet.

Toekomstbestendigheid van de Brabantse sportinfrastructuur

Wanneer de provincie Noord-Brabant zich terugtrekt uit de sportlijnen, is het maatschappelijke effect aanzienlijk. Bij talentontwikkeling is de verwachting dat de gehele structuur weg zal vallen. Het CTO Zuid is voor een belangrijk deel afhankelijk van de subsidie van de provincie. Andere partners als gemeenten of private partijen zullen en kunnen de provinciale bijdrage niet overnemen. Het gevolg is dat het CTO Zuid de kwaliteit van de programma's niet kan garanderen en dat NOC*NSF en sportbonden de programma's hoogstwaarschijnlijk elders onder zullen brengen.

Daarmee valt topsport en talentontwikkeling in Noord-Brabant weg, hetgeen ook effecten heeft voor andere initiatieven op het gebied van regionale talentontwikkeling.

Bij evenementen is de verwachting dat de meeste structurele evenementen ook zonder provinciale sponsoring kunnen worden georganiseerd. Voor incidentele evenementen is de sponsoring noodzakelijk (begrotingssubsidie). Echter, zowel incidentele als structurele evenementen bieden nadrukkelijk een podium voor bedrijven als partner van BrabantSport en voor andere provinciale beleidssectoren als laagdrempelig netwerkplatform. Zonder sturing op evenementen en verbinding aan die evenementen, kan BrabantSport aanzienlijk minder bieden voor haar (potentiële) partners op het gebied van exposure en zichtbaarheid en vallen de netwerkplatforms weg. Daardoor kan ook de ondersteuning van andere programmalijnen door private partners onder druk komen te staan. Verder is er dan geen sturing meer op een gezamenlijke evenementenambitie (met BrabantStad-partners), zal er minder kennisuitwisseling zijn, ontbreekt de mogelijkheid om krachten te bundelen tussen grotere steden en de provincie om grotere topsportevenementen naar Noord-Brabant te halen en zal er minder of niet gestuurd worden op maatschappelijke effecten van sportevenementen (onder meer op de programmalijnen Aangepast sporten en Innovatie en Technologie).

Bij Aangepast sporten wordt vooral de verbindende, overstijgende rol van de provincie noodzakelijk geacht. Met de loketten en de gemeenten die verbonden zijn aan die loketten kan wel nagedacht worden over een andere wijze van financiering. Maar de coördinatie tussen de loketten en de kennisuitwisseling zijn bij uitstek een rol voor de provincie. Die coördinerende rol kan wel ondergebracht worden bij een uitvoeringsorganisatie, zoals ook de uitvoering van de andere programmalijnen zijn ondergebracht bij een uitvoeringsorganisatie.

Het effect van het terugtrekken uit de sportlijn Innovatie en Technologie is moeilijk in te schatten. De effecten van de subsidiëring door de provincie zijn niet concreet te krijgen. Innovatie is wel een belangrijk provinciaal beleidsthema en door de focus op de vier sportlijnen kan verbinding gelegd worden met de andere drie sportlijnen. Sturing op die verbinding is in ieder geval een rol die de provincie, of BrabantSport als uitvoeringsorganisatie moet blijven oppakken.

De ambitie om BrabantSport meer publiek-privaat te financieren is een realistische ambitie. BrabantSport richt zich nadrukkelijk op deze private partijen. De focus op de sportlijnen en de verbinding tussen die lijnen helpt om een compleet aanbod te kunnen doen aan private partners. Door zowel private partners als stakeholders wordt aangegeven dat er wel wederkerigheid moet zijn in die partnerships. Er wordt niet alleen een coördinerende rol van de provincie verwacht, maar ook een financierende rol, zodat een gezamenlijke publiek-private ambitie ontstaat, die (ook financieel) gezamenlijk gedragen wordt. De financiering van de bureauorganisatie van BrabantSport is daarbij essentieel, ook voor de beeldvorming. Anders ontstaat het beeld dat BrabantSport bij private partijen eerst haar eigen organisatie moet financieren, voordat private financiering kan renderen voor de inhoudelijke sportlijnen.

9.2 Aanbevelingen

Toekomstbestendigheid

De provincie Noord-Brabant heeft de afgelopen jaren kunnen investeren in sport, onder meer door de impuls (energiegelden) die de afgelopen jaren beschikbaar was en door structurele jaarlijkse gelden tot en met 2019. De eenmalige impuls voor de sport is inmiddels uitgeput. De afgelopen periode is ingezet op vier bovenlokale, samenhangende sportlijnen om de sport in Noord-Brabant te versterken. Die focus lijkt succesvol en effectief.

Wanneer door de uitputting van de energiegelden minder geld beschikbaar is voor de sport, blijft investeren in de sport relevant. Een aantal programmalijnen komt direct onder druk bij het wegvallen van provinciale gelden, andere investeringen lijken vooral ook afhankelijk van de gezamenlijke investeringen (grote steden, private partners en ook de provincie). Door die wederkerigheid (op meerdere programmalijnen) is het volledig terugtrekken uit de sport door de provincie geen optie. Er zullen in dat geval keuzes moeten worden gemaakt.

Governance

De provincie heeft de afgelopen jaren de focus gelegd op beleid, regie en de sturing op doelstellingen. De uitvoering c.q. coördinatie van drie van de vier programmalijnen is belegd bij BrabantSport. Het ligt voor de hand om ook de uitvoering van Aangepast sporten onder te brengen bij een uitvoeringsorganisatie, zodat de provincie zich nog nadrukkelijker op beleid en regie kan richten.

Daarnaast is het aan te raden om met één uitvoeringsorganisatie te werken, waarbij (bij continuering van de programmalijn Innovatie en Technologie) de Stichting Sports & Technology binnen die uitvoeringsorganisatie opereert c.q. door die uitvoeringsorganisatie aangestuurd wordt.

Sturing op resultaten

Er is de afgelopen periode bij de verschillende sportlijnen meer gestuurd op outcome en effect. Voor een nieuwe beleidsperiode zouden alle KPI's op de te kiezen sportlijnen op effect geformuleerd moeten worden. Nu is de KPI van Innovatie en Technologie nog inputgericht en de KPI van Aangepast sporten gericht op output. Doordat de invloed en inbreng van de provincie bij beide KPI's beperkt is, is het lastig om een KPI te ontwikkelen waarbij het effect direct gerelateerd kan worden aan de impuls vanuit de provincie. De KPI zou in samenhang met externe partners op- en vastgesteld kunnen worden (waarmee ook de partners aanspreekbaar zijn op het resultaat), waardoor verder gestuurd kan worden op de effectiviteit.

Bijlage 1   Literatuurlijst

Voor het dossieronderzoek binnen deze evaluatie is gebruikgemaakt van de volgende documenten:

1. Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019
2. Uitvoeringsplan 'Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019'
3. Programmaplan BrabantSport
4. Nulmeting sportagenda 2016 - Mulier Instituut (deelproducten)
5. Evaluatie Sportplan Brabant 2016 – Mulier Instituut
6. Tussenevaluatie Sportplan Brabant 2016 – Mulier Instituut (2014), inclusief 'Infographics'
7. Subsidieregeling sport Noord-Brabant 2017-2019
8. Presentatie Themabijeenkomst PS Sportagenda (23 maart 2018)
9. Werkplannen 2016, 2017 en 2018 en verantwoordingsrapportages 2016 en 2017 van Stichting Topsport Brabant ('BrabantSport'), Sportservice Noord-Brabant en Stichting Sports & Technologie
10. Informatie uit rapportages P&C-cyclus
11. Programmaplan Uniek Sporten 2018-2019
12. Strategie campagne Uniek Sporten Brabant – Bureau Keijzer
13. Het Innovatie Parcours
14. Evaluatierapporten van jaarlijkse en incidentele sportevenementen Brabant 2017/2018 (WB Veldrijden, Indoor Brabant, EHL, Ster ZLM Toer, Ricoh Open, Outdoor Brabant, Marathon Eindhoven, Worldcup Swimming, Warandeloop, EK Vrouwenvoetbal) en samenvattend excel-overzicht van de kerncijfers
15. Rapport 'Creating social impact with sport events' - Mulier Instituut
<https://www.allesoversport.nl/artikel/hoeveel-maatschappelijke-impact-hebben-sportevenementen/>
16. Rapport Mulier onderzoek topsporters en talenten 2018
17. Rapport monitoring S&T Innovalor
18. Managementletter Strategy Unit over innovatiemechanisme

Bijlage 2 Overzicht respondenten

Voor deze evaluatie hebben wij de volgende personen geïnterviewd:

Nr.	Datum interview	Naam	Organisatie	Functie
1.	03-10-2018	Mevrouw Miranda Wijnstekers	Provincie Noord-Brabant	Hoofd economisch programma
		De heer Dick de Jager	Provincie Noord-Brabant	Adviseur nieuw economisch beleid
2.	03-10-2018	De heer Henri Swinkels	Provincie Noord-Brabant	Gedeputeerde Provincie Noord-Brabant Portefeuillehouder: • Leefbaarheid • Cultuur
		Mevrouw Thirza Brinkhoff	Provincie Noord-Brabant	Projectleider Sport
3.	05-10-2018	De heer Michel Reinders	BrabantSport	Directeur
4.	09-10-2018	Mevrouw Thirza Brinkhoff	Provincie Noord-Brabant	Projectleider Sport
5.	16-10-2018	Mevrouw Brigitte Musters	Sportservice Noord-Brabant	Directeur
6.	16-10-2018	De heer Corniel Groenen	Gemeente 's-Hertogenbosch	Hoofd Sport
7.	30-10-2018	De heer Michel Reinders	BrabantSport	Directeur
		De heer Corniel Groenen	Gemeente 's-Hertogenbosch	Hoofd Sport
		De heer Karel Dollekens	Gemeente Breda	Adviseur Sportbeleid
		De heer Eric Kersten	Organizing Connection	Directeur
		De heer Tim van Dooren	More 2 win	Social Entrepreneur
		De heer Paul Hover	Mulier Instituut	Onderzoeker
		De heer Marcel Hunze	Indoor Brabant / Ricoh Open	Directeur
8.	30-10-2018	Mevrouw Janine van Gurp	Breda Actief	Coördinator loket West-Brabant
		Mevrouw Joyce Scheidemans	Provincie Noord-Brabant	Coördinator Uniek sporten
		De heer Ton de Lange	Fieldlab Aangepast Sporten	Coördinator
9.	01-11-2018	De heer Henk van de Wetering	NOC*NSF	Prestatiemanager TeamNL
		Mevrouw Nienke Nijenhuis	CTO Zuid	Manager
		De heer Roel Bron	KNGU	Programmacoördinator Topsport
		Mevrouw Nancy Roza	KNZB	Programmamanager Schoonspringen
		De heer Johan Lammerts	KNWU	Manager Topsport

			Gemeente Eindhoven	Beleidsadviseur Sport
		Mevrouw Merel de Knecht	Team Brabant Sport	Projectmanager Team Brabant Sport
		Mevrouw Astrid Rust	Provincie Noord-Brabant	Beleidsmedewerker Sport
10.	06-11-2018	De heer René Wijlens	Sports and Technology	Cluster manager
		De heer Edgar van Leest	Strategy Unit	Directeur
		De heer Harmen Bijsterbosch	Innosportlab Sport en Beweeg	Manager
		De heer Roel Voorwald	Corporate Vitality	Directeur
		Mevrouw Thirza Brinkhoff	Provincie Noord-Brabant	Projectleider Sport
11.	08-11-2018	De heer Michel van Grunsven	Triple Double	Directeur
12.	09-11-2018	De heer Daan Quaars	Gemeente Breda	Wethouder Gemeente Breda Portefeuillehouder: • Bouwen en Wonen • Evenementen • Sport • Digitalisering • Afvalbeleid
		De heer Karel Dollekens	Gemeente Breda	Adviseur Sportbeleid
13.	14-11-2018	De heer Antoine de Brouwer	Sportservice Noord-Brabant	Projectmanager
14.		Mevrouw Hermineke van Bockxmeer	Gemeente Rotterdam	Directeur Sport en Cultuur

Bijlage 3: Doelstellingen en resultaten projecten Innovatie en Technologie

Bijlage 3: Doelstellingen en resultaten projecten Innovatie en Technologie

Naam project (looptijd)	Projectomschrijving/Doelstelling	Subsidie/ totale investering	Activiteiten	Resultaten tot nu toe
Nano4Sports (2017-2020)	Bruggen slaan tussen sport & nano-technologie, tussen kennisinstellingen & bedrijven, en tussen Vlaanderen & Nederland. Doorontwikkeling van al bestaande sensortechnologieën van IMEC door vertaling te maken naar specifieke toepassingen in sport en vitaliteit. Focus op techniek en houding in lopen en fietsen en continue monitoring (24/7) op diverse niveaus (topsport, recreatief, sport met beperking).	€2,2 mln./ €4,4 mln.	- Ideation: identificatie van behoeften en kansen i.r.t. beschikbare sensortechnologie ('use cases'). - Creation: uitwerking concepten technologisch (IMEC) en voor gebruiker (TU/e). - Verbinden van behoeften en beschikbare technologie met MKB bedrijven; selectie van 10 MKB bedrijven die technologie uit project gebruiken. - Ontwikkeling van concept producten in cocreatie met S&T fieldlabs (lopend) en verificatie in S&T fieldlabs (lopend).	Use cases voor hardlopen, fietsen, uniek sporten, voetbal en hockey gedefinieerd. Concepten toegepast in running (recreatief en aangepast) en in voorbereiding voor voetbal (24/7). 10 participerende MKB-bedrijven in potentiële businesscases.
EU4Sportscluster (2016-2017)	Gezamenlijk project van sportinnovatie clusters, gericht op het ontwikkelen van nieuwe waardeketens en het benutten van internationale kansen voor het MKB.	€0,6 mln./ €xx mln.	O.a. - Organisatie van internationale informatieseminars voor MKB (o.a. subsidiemogelijkheden). - Organisatie van handelsmissies voor MKB-bedrijven (China en VS).	2 handelsmissies georganiseerd naar China (Beijing) en VS (Salt Lake/Las Vegas). Hieruit: 1 lopende exportsamenwerking tussen NL-ES partners op gebied van voetbal. 1 lopende exportsamenwerking tussen FR-B-NL op gebied van legal issues in handel naar VS.
Vitality Living Lab (2017-2021); gestart in 2018	Doel is het realiseren van een living lab /ecosysteem voor sport en vitaliteit, inclusief een infrastructuur voor databeheer. Daarnaast is het doel vijftig nieuwe productontwikkelingen met een jaarlijks potentieel van minimaal 17 miljoen euro en een werkgelegenheidsgroei van 85 fte.	€2,45 mln./ € 4,9 mln.	- Design Marathon/Hackaton: studenten met ideeën laten komen om Marathon van Eindhoven innovatiever te maken. - Vitality Pitch stops voor verschillende vitaliteitsthema's organiseren: bedrijven pitchten hun idee/innovatie en krijgen feedback van experts. - Vitality Accelerator Program: start-ups of innovatieteam krijgen 10 weken begeleiding van een coach en is er een inhoudelijk programma met workshops over bijvoorbeeld validatie, funding en businessmodellen.	- Design Marathon 2018 (2^e editie) met studenten uit onder meer 'vitality squads' van de TUE georganiseerd > winnend idee is doorgezet naar reguliere opleiding en samen met Golazo en MyLaps in ontwikkeling (ook getest tijdens Marathon). 1 Vitality Pitch Stop georganiseerd: 11 bedrijven gepitched > 8 bedrijven zijn

			Werkateliers: sessies waar uitdagingen op gebied van vitaliteit in wijken en buurten worden gematched met ideeën of reeds bestaande oplossingen van elders die opgewerkt kunnen worden naar vitaliteitsondersteunende oplossingen.	gestart in het Accelerator-programma. Aanpak in ontwikkeling om vanuit wijkgerelateerde problematiek nieuwe producten/diensten te ontwikkelen en te implementeren die vitaliteit in/van de wijk verhogen.
Stad in Actie (2018-2019)	Gemeenten zoeken naar manieren om buitenruimtes te creëren die meer beweging stimuleren. Bedrijven zien hierin ook kansen. In het project 'Stad in Actie' worden deze uitdagingen en kansen bij elkaar gebracht in publiek-private samenwerking.	€85.000/ €200.000	Uitvoering van 3 pilots in respectievelijk Eindhoven, Den Bosch en Breda, waarbij overheid, bedrijven, Innosportlab Sport en Beweeg! en TUE/Fontys Sporthogeschool bekijken of en hoe bestaande beweeginnovaties (Smart Goals, Skills Garden en Kwiek Beweegroute) kunnen worden toegepast in de openbare ruimte.	- Drie producten in ontwikkeling, via publiek-private cocreatie, eerste twee praktijktesten uitgevoerd. - Overkoepelende methodiekontwikkeling, via reflectie-interviews en twee intervisiebijeenkomsten.
Inno4sports (2018-2022)	Sport nadrukkelijker op de Europese en regionale agenda's krijgen, daarbij zorgen dat sport(innovatie) meer verbinding kan maken met andere domeinen en een (betere) positie verkrijgt binnen Europese (economische) programma's https://sportsandtechnology.com/project/inno4sports-2/	€ 1,236 mln. € 1,525 mln.	Excellenties op gebied van innovatie voor sport en vitaliteit van Regio's in Europa bij elkaar brengen en samen werken aan: 1. Het creëren van kansen voor markttoegang. 2. Het verkennen van cross-oversamenwerking. 3. Het ontwikkelen van harmonisatieprocessen met regionale ontwikkelingsprogramma's. 4. Het creëren van onderlinge verbanden met consumentenbehoeften en maatschappelijke trends.	Analyse van best practices in verschillende regio's in gang gezet. Vorbereiding in gang gezet van regionale innovatie/actieagenda voor de komende jaren.
Naast bovenstaande grote (Europese) projecten zijn ook landelijk diverse innovatie projecten ontwikkeld en ondersteund				
IPC/Innovatie Prestatie Contracten (regeling MinEZ/RVO) (lopend IPC project 2017-2019)	InnovatiePrestatieContracten (IPC) is een subsidieregeling die groepen MKB-bedrijven stimuleert tot het uitvoeren van meerjarige innovatieplannen, waarbij samenwerking en kennisoverdracht een belangrijke rol spelen.	€3 mln./ €12 mln. (lopend IPC project: 0,4 M€/1,6M€)	Matchmaking, consortiumvorming en projectdefinitie: sinds 2012 meer dan 120 MKB-bedrijven verbonden in samenwerkingsverbanden gericht op innovaties; S&T heeft hiervoor met de bedrijven projectvoorstellen geformuleerd en succesvol ingediend/uitgevoerd.	Vanuit de projecten zijn: 69 prototypes ontwikkeld; 54 producten ontwikkeld; 42 producten naar de markt gegaan; 30 start-ups ontstaan.

			Gedurende het project is S&T verbindende schakel en penvoerder geweest.	
NEXT Move Sport (2016-2018)	Verbeteren MKB-ondersteuning in de innovatie funnel: samen met Brainport development aansluiting tot stand brengen tussen bestaande Next Move programma en innovatieve MKB-bedrijven in het cluster.	50K€/100K€	• Organiseren innovatie en business-creatie funnel op basis van MKB-behoefte. • Aanjagen idee generatie; verbindingen leggen. • Ondersteunen MKB in funnel (spreekuur en follow-up).	• 2 design marathons gerealiseerd. • Maandelijks spreekuur voor MKB bedrijven > ca. 20 bedrijven geadviseerd. • Spreekuur wordt na project gecontinueerd (S&T/Brainport Development). • Verbindingen gelegd met opleiding (TUE) om reguliere opleiding te verbinden met design challenges in de regio, op gebied van vitaliteit.

Andere kwalitatieve resultaten:

- In de Brainport Nationale Actieagenda zijn de ambities van het cluster - het implementeren van innovaties voor bewegen, sport en vitaliteit voor verschillende doelgroepen – opgenomen. Concreet zijn daarbij genoemd de ontwikkeling van een internationaal toepasbare vitaliteitsindex, en de praktijkvalidatie hiervan bij bedrijven en zorginstellingen, de realisatie van het Sports & Vitality District (Gennep Parken/HightechCampus) en de mogelijke oprichting van een advanced research center rond sport en innovatie.
- Jaarlijks circa 15 ontmoetingen (met gemiddeld ca. 500 deelnemers per jaar) georganiseerd om nieuwe verbindingen voor innovatie in sport en vitaliteit te realiseren. (regionaal o.a. bijeenkomsten in DTW, DDW, Brabantdag, innovatie competities, inspiratiesessies). Organisatie van de jaarlijkse nationale sportinnovatieprijs met sinds 2016 jaarlijks ca 30 aanvragen; de winnaars van de prijs zijn over meerdere jaren nadien ook succesvol geweest in het aantrekken van investeringsmiddelen, waarbij de prijs een belangrijke aanjager was.
- Deelprogramma in het HightechXL acceleratie programma ontwikkeld, waaraan 7 sport en vitaliteit bedrijven deelgenomen hebben (Atogear, Ipos, Usono, Uscoutfor, rowcoach Berkelbike, Ovao).
- S&T-Business club uitgebouwd naar ca. 65 leden.
- Verbindingen tot stand gebracht tussen het nationale sportinnovator programma (VWS/ZONMW) en de regionale sportinnovator labs, met als resultaat ondersteuning van 5 labs met nationale middelen (ca 75k€ per lab per jaar voor 2016, 2017 en 2018) en daarnaast projectfinanciering in diverse labs.